

“Konferansa Parisê divê ji bo Kurd bibe dersek”

□□□ Dîtinên
Salah Cumhur
li ser Konferansa
Parisê û dîplomasiya
tevgera rizgariya
Kurdistanê

RÛPEL 8

Politikacılar gözüyle Paris Konferansı

•Sami Abdurrahman •Resul Mamend •Serhad Dicle
•Salah Bedreddin •Muhsin Dizeyi •Hamreş Reşo •Ali Akbaba
•S. Zilan •Bülent Uluer •Şeref Çoşar •Kemal Bayram
•İbrahim Aksoy •Doğu Perinçek •M. Ali Aslan

SAYFA 6 - 7

•Nr: 77(23) • 17.11.1989

• Year: 4

•The Kurdish Newspaper

KURDISTAN PRESS

ROJNAMEYA 15 ROJÎN • 15 GÜNLÜK GAZETE

•Tel; [46] Ø8-29 83 32

•Telex; 131 42

•Telefax; Ø8-29 50 56

PRICE

BIHA • FİYAT

2.5 DM

10 Skr

3 G

2.5 Sfr

1 £

1.5 \$

Mülteciler kışa çaresiz giriyor

□□□ Türkiye'deki mülteci kamplarında 40 bin insan çürüyor. 100 bin kişinin Saddam rejiminin kurtarılmış bölgelere yönelik kimyasal saldırılarından kurtularak Türkiye'ye sığınmalarının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen, TC hala bu insanların statüsünü belirlememekte direniyor...

□□□ Diyarbakır, Muş ve Kızıltepe kamplarına kapatılan mültecilerin sayısı bu sonbahar 40 bin kişinin altına düştü. Bütün yaz boyunca mültecilere Irak'a dönmeleri için yoğun baskılar yapıldı. Ve binlerce mülteci Irak'a dönmek zorunda kaldı...

□□□ Geçim derdine düşen Diyarbakır kampı mültecileri işportacılığa başladı... Muş kampında mülteciler geçen yıl kendilerine verilen kilim ve battaniyeleri satmak zorunda kaldılar...

SAYFA 4

NIVISKAREN KURD

Ehmed Qeranî Malmîsanij Koyo Berz

RÛPEL 10-11-12-13

GÜNEY KURDISTAN

Peşmerge Irak saldırılarını püskürttü!

SAYFA 4

FATOŞ GÜNEY'İN ÇAĞRISI

Yılmaz'ın Anıtı'na KATIL!

SAYFA 3

“Yayın yoluyla bölücülük, Kürtçülük propagandası yapmak. Komünizmi övmek. Halkı sınıf, ırk ve bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığı açıkça tahrik etmek, bu eylemi yayın yoluyla işlemek” suçları iddiasıyla Türkiye’de yayınlanan Toplumsal Kurtuluş dergisi sorumlularına yönelik 1988 yılının Haziran ayında polis tarafından bir operasyon gerçekleştirildi.

Ardından aralarında dergi çalışanlarının da bulunduğu Yalçın Küçük, Bilgesu Erenus, İlhan Akalın, Orhan Gökdemir ve Hüsnü Öndül olmak üzere toplam 17 kişi hakkında Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı tarafından dava açıldı.

Toplumsal Kurtuluş çalışanlarının “suç” unsuru olarak görülüp yargılandıkları dava konusu iddialardan biri de, Yalçın Küçük’ün gazetemizle yapmış olduğu röportaj ve Toplumsal Kurtuluş dergisinde yayınlanan bazı yazıların Kurdistan Press’ten alınmış olması.

Toplumsal Kurtuluş Davası’nı konu alan Hüsnü Öndül, Orhan Gökdemir, İlhan Akalın, Yalçın Küçük ve Bilgesu Erenus tarafından kaleme alınan “Toplumsal Kurtuluş’un Kürt Davası” isimli kitap, Dönem Yayıncılık tarafından Eylül ayında yayınlandı. Söz konusu kitap, Soruşturmayı, İddianameyi, Savunmaları, Bilirkişi Raporları’nı anlatıyor. “Toplumsal Kurtuluş’un Kürt Davası” kitabında gazetemizle ilgili yer alan bölümleri okuyucularımıza sunuyoruz.

İddianame

(...)

2- **Toplumsal Kurtuluş** dergisinin Şubat 1988 tarihli 8. sayısında 3 ve 4 sayfeler arasında yer alan “İsmail Beşikçi Biz Türklerin Onurudur”, “Demokrat Çağımı Doldurdu” başlıklı yazılarda sanık Yalçın Küçük’ün yurtdışında illegal **Rızgari** örgütü tarafından basılıp dağıtılıp Türkiye’ye de gizlice sokulan **Kurdistan Press** dergisiyle yapmış olduğu röportajı dergi sahibi sıfatıyla **Toplumsal Kurtuluş** dergisinde yazı kurulu aracılığı ile bastırıldığı ve dosya içerisinde Yalçın Küçük’ün **Kurdistan Press**’in kendisiyle yapmış olduğu röportaja ilişkin belgelerin yer aldığı ve bu röportajda sanık Yalçın Küçük’ün yayın yoluyla Kürtçülük, bölücülük propagandası yaptığı ve bilirkişi mütalaasında bunu doğruladığı, röportajın sahibi olan Yalçın Küçük ile **Toplumsal Kurtuluş** dergisinin Yazı İşleri Müdürü Orhan Gökdemir’in bu yazılardan ötürü birlikte sorumlu oldukları ve röportaj sahibi olan sanık Yalçın Küçük ile Yazı İşleri Müdürü Orhan Gökdemir’in TCK’nun 142/3-6. maddesi gereğince ayrı ayrı cezalandırılmaları.

(...)

Yazı İşleri Müdürü Orhan Gökdemir’in Savunmasından “İddiasız Bir İddianame”

Değerli Yargıçlar,

Bilirkişi Doç. Hafizoğulları’nın yıldırım hızıyla çalışıp hazırladığı bu raporun, ne yazık ki büyük bir bölümünün **Toplumsal Kurtuluş** dergisiyle bir ilişkisi yoktur. Bilirkişi raporun büyük bir bölümünde “**Kurdistan Press**” adlı bir gazeteden söz etmekte ve kendisinin aynı zamanda bu gazeteyle incelemekle görevlendirildiğini ileri sürmektedir. Bu rapora göre bilirkişi, “**Toplumsal Kurtuluş**” isimli derginin 8 Şubat 1988 tarihli nüshasında ve “**Kurdistan Press**” gazetesinin 30.10.1987 tarihli nüshasında yer alan yazıların TCK’nun 142/1, 142/3, 142/4 ve 312. maddelerinin ihlalini teşkil eder nitelikte bulunup bulunmadığını incelemekle görevlendirildiğini ileri sürmektedir. Buna karşılık DGM Cumhuriyet Savcılığı’nın 14.6.1988 tarihli bilirkişi seçimi ile ilgili tutanağında yalnızca **Toplumsal Kurtuluş** dergisi 8. sayı Şubat 1988 tarihli nüshasının incelenmesinin istendiği belirtilmekte ayrıca “**Kurdistan Press**” adlı bir gazeteden söz edilmemektedir.

Bilirkişiye **Toplumsal Kurtuluş** dergisi ile **Kurdistan Press** gazetesinin birlikte inceleme görevi sözlü olarak verilmiş olmalıdır.

Ancak aynı gazetenin dosyamıza da konulmasının bir açıklaması olmalıdır. Bu bir karışıklık değildir. Bu garip durum DGM Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Yüzbaşı Ülkü Coşkun’un bizi ceza-

Kim yargılanıyor: “Kurdistan Press mi Toplumsal Kurtuluş mu?”

□□□ Toplumsal Kurtuluş Davası’nda Kurdistan Press’i yargılamaya çalışan DGM Savcıları ve Bilirkişiler, Toplumsal Kurtuluş çalışanları ve yazarları tarafından bütün boyutları ile teşhir edildiler.

□□□ “Toplumsal Kurtuluş mu yargılanıyor, Kurdistan Press mi? ‘Kurdistan’a Yönelik Stratejiler ve Politikalar’ Kurdistan Press’te yayınlanmış; Peki, bana ne? Ben ve arkadaşlarım Kurdistan Press’i çıkarmıyoruz ki!”

landırma azminin delilidir. Resmileştiremediği bir iddiayı, bizim gizli örgüt olduğumuz iddiasını ileri sürmekle birlikte, bu gazeteyle **Toplumsal Kurtuluş** ile birlikte bilirkişiye inceleterek ve dosyamıza koyarak mahkemenize bu yönde bir izlenim verilmeye çalışmaktadır.

Bu nedenle Doçent Zeki Hafizoğulları tarafından hazırlanan bilirkişi raporlarının bizimle bir ilişkisi yoktur.

Toplumsal Kurtuluş Dergisi Genel Yayın Yönetmeni İlhan Akalın’ın yaptığı savunmadan, “Kanunların Yerine Siyasal Değerlendirme Geçiyor”

Sayın Yargıçlar,

Savcı Yardımcısı Ülkü Coşkun’un karşısına çıkarıldım. Emniyet 1. Şube DAL grubundaki sorgulamada yer verilmeyen suçlama ile karşılaş-tım. Yazı İşleri Müdürü olduğum, **Toplumsal Kurtuluş** dergisinin Haziran 1988 tarihli 12. sayısında yayımlanan 6 yazıdan sorgum yapıldı.

Ayrıca Savcı Yardımcısı Ülkü Coşkun, bana söylev verdi. Şunları söyledi: “Siz ticari şirket görünümünde, illegal faaliyetlerde bulunuyorsunuz. Bunu biliyorum. Bir gün kesin kanıtlayacağım ve sizi mahkum edeceğim.”

Sayın Yargıçlar,

Savcı Yardımcısı Ülkü Coşkun aynen bunları söyledi. Bu kadar da değil, öncesi ve devamı var. Devamı şöyle: “Bu işi önceden yaptım. **Rızgari-ciler** de sizin gibi şirket kurmuşlardı. Gizli örgüt olduklarının kararını çıkarttım ve Yargıya’dan onaylattım. Bir kısmı şimdi yurtdışında.” Bu söylevi içinde **Rızgari**’den ettirdiklerinin isimlerini de söyledi. Ben şimdi isimlerini hatırlamıyorum.

Savunmadan, Yalçın Küçük: “Acısı Olanlara Yakınlığım Var”

Değerli Yargıçlar,

Biliyorsunuz, önünüzdeki iddianameye göre ben, yalnızca dergimizin, **Toplumsal Kurtuluş**’un, sekizinci sayısında yurtdışında yayınlanan **Kurdistan Press**’te çıkan demecimin aktararak yayımlanması nedeniyle suçlanıyorum. Evinden alınıp DAL’a götürülmem bununla ilgili değildir. (...)

Akla son derece ters bir uygulamayla 1988 Şubat sayımız 1988 yılı Nisan ayında toplatılıyor. Benim **Kurdistan Press**’te çıkan demecim bu sayıda aktarılıyor. DGM Savcılığı bunda suç görmüyor. Aynı sayıda yine **Kurdistan Press**’ten aktarılan Aziz Nesin’in İsveç’te verdiği bir koferans ve **Kurdistan Press** muhabiriyle yaptığı tartışmada suç görülüyor. Daha açık yazıyorum: Dosyaya göre ben gözaltına alınmaya kadar, ben değil Aziz Nesin suçlanıyor.

(...)

Üstelik, Değerli Yargıçlar, bilirkişi “şeklinde beyanlar ve karşılıklı konuşmalar” diyor; ben, İsveç’e gitmedim ki, bunlar bana ait olsunlar. Aziz Bey gitti; konferans verdi ve **Kurdistan Press** muhabiriyle tanıştı. Bunlar **Kurdistan Press**’te yayımlandı ve **Toplumsal Kurtuluş**’ta aktarılarak yayımlandı.

İşte ben sorgumda, bu iddianameyi ve dosyayı incelerken bunun için gülüyordum. Mizah yazarı Aziz Nesin’in mi bir mizahı, yoksa DGM Savcı

ğunu belirterek yirmi sayfa **Kurdistan Press** yazısı havale ediyor.

Mantığının çok basit olduğu görülüyor: Savcı Yardımcısı Ülkü Coşkun, **Kurdistan Press**’te yayımlanan yazılarda suç bulan bir bilirkişi raporu sağlayabildiği takdirde bizleri de mahkum ettirebileceğine inanıyor. Basit mantığı budur.

Bilirkişi Raporu

aa. **Kurdistan Press**: Bu gazete, Kürtçe olduğu sanılan yazılar, Türkçe yazılar, eski harflerle yazılmış yazıları ihtiva etmektedir. Gazetede yer alan “*Kürt halkı hayatının her alanında tehdit ve tasallut altındadır*”, “*Kürtlerin bağımsızlık mücadelesini desteklemek insanın diyen herkesin görevidir - kendi kaderini tayin Kürt halkının hakkıdır*”, “*Kurdistan’a yönelik stratejiler ve politikalar*”, “*Kirro*”, “*Kurdistan cephesinin önemi ve geleceği*”, “*Belge ... belge*”, “*İyi ki İspanyol Değiliz*”, başlıklı yazılar yukarıdaki ölçüler içinde değerlendirildiğinde, TCK’nun 142/3 maddesinin ihlalini vücut verirler, çünkü bu yazılarda Türkiye’deki bir etnik grubun ekonomik, sosyal, hukuki sorunları dile getirilmemiş, tersine bir halkın, bir ulusun, bir milletin varlığı vurgulanmış, Türk devletinin bu halk üzerindeki zulmüne son verilmesi; bir Kürt devletinin kurulması, Kürt özel devletinin ihdası düşünceleri savunulmuş, Türk devletinin Kürtler üzerinde baskıcı unsur olduğu ileri sürülmüş, böylece 142/3. maddesi anlamında milli duygular zaafa uğratılmak suretiyle veya yok edilmek istenmiştir.

Yalçın Küçük: “Ben ve Arkadaşlarım Kurdistan Press’i Çıkarmıyoruz!”

Değerli Yargıçlar,

Varsayalım ki buradaki suçlamalar doğru ve haklıdır. Peki bize ne? Peki bunlar bu dava dosyasında ne arıyorlar?

Değerli Kurul, ben, yayımlandığını ancak hazırlanan dosyayı hapishanede incelerken öğrendiğim yazılardan neden sorumlu olayım? “*Kurdistan’a Yönelik Stratejiler ve Politikalar*” incelemesini Kürşat İstanbullu yazmış ve **Kurdistan Press**’te yayımlanmış; Peki bana ne? Ben ve arkadaşlarım **Kurdistan Press**i çıkarmıyoruz.

(...)

DGM Savcı Yardımcısı Ülkü Coşkun, bizlere ve bu arada bana gizli örgüt yakıştırmada bir türlü karar veremiyor ve bu kararsızlıkla beni **PKK** ile suçlayınca **Rızgari**’yi unutuyor veya **Rızgari** ile suçlayınca **PKK**’yı hatırlamıyor.

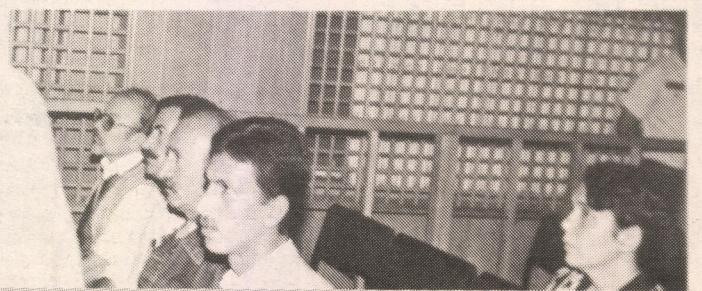
Sonunda **Rızgari**’de karar veriyor. Posta ile geldiğini herkesin bildiği ve benden başkalarının da demecinin yayımlandığı **Kurdistan Press**’in Türkiye’ye “gizlice” sokulduğunu da iddia ettikten sonra hakkımda bir bilirkişi raporu bulunduğunu ileri sürüyor. Ancak daha öncede ifade ettim. Ben gizli örgüt ve **PKK** ile bağlantılı olmakla suçlamada fazla zaman kaybettiği için Aziz Nesin’in **Kurdistan Press**’te çıkan konuşmasını suçlayan bilirkişi raporunu bana yüklemekten kaçınıyorum.

★★★

Görüldüğü gibi Toplumsal Kurtuluş’un yargılanması, neredeyse Kurdistan Press’in yargılanmasına dönüştürülmek isteniyor. Ancak, durumun çarpıklığı da tek tek her “sanık” tarafından bütün boyutları ile ortaya seriliyor. Kürt sorununun şu ya da bu nedenle Türkiye’de tartışma gündeminde olduğu bu süreçte “Toplumsal Kurtuluş’un Kürt Davası” ibretle okunması gereken belgeler veriyor.

□

TOPLUMSAL KURTULUŞ’UN
KÜRT DAVASI
AKALIN - ERENUS - GÖKDEMİR - KÜÇÜK - ÖNDÜL

"YILMAZ GÜNEY'İN ANITINA KATIL!"

ANK • Paris

□□ "Türkiye'de işkenceler, insan hakları ihlalleri ve zindanlardaki zulüm tüm şiddetiyle devam ederken; ve ayrıca Kürdistan'daki asimilasyon ve jenosit politikaları doğrultusunda Kürt ulusu en temel demokratik hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılmışken; Yılmaz'ın mezarının Türkiye'ye nakli söz konusu olamaz. Bundan söz etmek ise, Yılmaz Güney'in mücadelesine bir haksızlık olur."

9 Eylül 1984 tarihinde yakalandığı amansız hastalığa yenilerek 47 yaşında ölen devrimci sinema ustası Yılmaz Güney'in mezarının Türkiye'ye nakliyle ilgili tartışmalar sürerken, Güney'in eşi Fatoş Güney yaptığı açıklamada, Yılmaz Güney'in Türkiye'de karşı çıktığı köktenci değişiklikler olmadan Yılmaz'ın mezarının Türkiye'ye taşınmasının söz konusu olamayacağını belirtti. Fatoş Güney, 12 Eylül rejiminin Yılmaz Güney'e ait 104 filmi "yakıp-yok" ettiğini, fakat Yılmaz Güney'i Türkiye'nin ve Kürdistan'ın gündeminden çıkaramadığını söz konusu yazılı metinde açıkladı.

Fatoş Güney yaptığı açıklamada, Yılmaz Güney'in sanatçı ve militan kişiliğini mücadelesiyle simgeleyen bir anıtın yapılması doğrultusunda çağrıda bulundu. Söz konusu düşüncenin çok önceleri kararlaştırıldığını, fakat maddi şartların yetersiz olmasından dolayı bu güne kadar sürüncemede kaldığını vurguladı. Açıklamada anıt yapımına maddi katkıda bulunmak amacıyla 21 Ocak 1990 günü Paris'te bir gecenin organize edildiği, gecenin tüm gelirinin Yılmaz Güney Anıtı'nın yapımında kullanılacağı belirtildi. Özellikle, Türkiye'de belli çevrelerin Yılmaz

Bu konuda yeri gelmişken şunu belirteyim: Türkiye'de işkenceler, insan hakları ihlalleri ve zindanlardaki zulüm tüm şiddeti ile devam ederken; ve ayrıca Kürdistan'daki asi-

maz Güney'in mezarının Türkiye'ye nakli yönünde çalışmalar yaptıklarını, bunun ise, Yılmaz'ı yasaklayan zihniyete istediği türden ve sessizce teslim olma anlamını taşıyan bir onaylama olduğunu belirten Fatoş Güney: "Tüm ilerici, devrimci ve yurtsever çevrelerle en geniş birlik zemininde demokratik işbirliği anlayışı ve arayışı içinde, Yılmaz Güney'le özgürlük mücadelesini yükseltmeye çalıştığımız bu kesitte; kimi çevreler de Yılmaz Güney'in mezarının Türkiye'ye nakli konusunda yoğunlaşmaktadırlar."

milasyon ve jenosit politikaları doğrultusunda Kürt ulusu en temel demokratik hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılmışken; Yılmaz'ın mezarının Türkiye'ye nakli söz konusu olamaz... Yılmaz Güney, Türkiye'yi, karşı çıktığı şartlarda köktenci değişiklikler olmadan, kesin kes dönmeme kararı ile terketmişti. Bu şartlarda köktenci değişiklikler olmadan, Yılmaz'ın mezarının Türkiye'ye taşınması kendisinin anısına ve mücadelesine büyük bir haksızlık olur... Yılmaz'ın, Türkiye'deki filmlerine ilişkin yasaklar devam ederken, O'nun Türkiye'ye nakli fikri, Yılmaz'ı 'yasak'lıyan zihniyete istediği türden ve sessizce teslim olmaktan başkaca ne gibi bir anlam taşıyabilir ki?" dedi.

Anıtın yapımıyla ilgili etkinliklerin hiç bir çevreye angaje olmadan, tüm ilerici, devrimci örgüt ve kişilerin katkılarına açık olduğunu belirten Fatoş Güney, bu etkinliklerden birinin de Türkiye'de gerçekleştirileceğini açıkladı. Türkiye'de çeşitli çevrelerle yapılan temaslar sonucu anıt için bir yarışmanın düzenleneceğini, yarışmaya ünlü heykeltıraş, mimar ve sanatçılardan oluşan bir jürinin de katılacağını belirtti. □□□

Şiho İyigüven'in cenaze töreni Londra'da yapıldı

İYİGÜVEN OLAYI BAKAN'IN İSTAFASINA YOL AÇTI!

□□ Şiho İyigüven'in cenaze töreni 28 Ekim Cumartesi günü 4 bin kişinin katılımı ile Londra'da yapıldı.

□□ Kürt örgütleri, Şiho İyigüven olayının sorumlularının, başta İngiliz hükümeti ve İçişleri Bakanı Douglas Hurd olduğunu belirten açıklamalarda bulundular. Şiho İyigüven olayı çevresinde oluşan kamuoyu baskısının sonucu, İçişleri Bakanı Douglas Hurd 27 Ekim günü görevinden istifa etti.

ANK • Londra

5 Ekim 1989 günü, İngiliz hükümetinin sınır dışı etme kararını protesto ederek, kapatıldığı hücrede kendini yakan Şiho İyigüven'in cenaze töreni 28 Ekim Cumartesi günü Londra'da yapıldı. Aynı olaydan ağır yaralı olarak kurtulan Doğan Arslan'ın sağlık durumu ise hala ciddiyetini korumakta.

28 Ekim Cumartesi günü yapılan Şiho İyigüven'in cenaze törenine Kürt, Türk, İngiliz ve yabancılardan oluşan yaklaşık 4 bin kişilik bir kitle katıldı. Kürt bayrağına sarılı İyigüven'in naşı, 20 km.'lik bir yürüyüşten sonra, Başbakanlık binası önüne getirildi. Aralarında İngiliz İşçi Partisi milletvekillerinden Jeremy Corbyn, İngiliz Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu sorumlularından Lord Avebury, Kilise görevlileri ve Cenaze Tertip Komitesi'nden 3 Kürdün de bulunduğu bir heyet, Şiho İyigüven ola-

yını protesto eden bir metni ve siyah çelengi Başbakanlığa bıraktılar. Siyah çelengin Başbakanlığa bırakılması ve bunun görevliler tarafından kabul edilmesi, İngiliz tarihinde ilk kez görülen bir olay oldu. Heyet, daha sonra bir basın toplantısı düzenledi. Basın toplantısına sözcülük yapan Jeremy Corbyn, Başbakanlığa verdikleri protesto metninin bir örneğini de basın mensuplarına dağıttı.

Bu arada Kürt örgütleri, Şiho İyigüven olayının sorumlularının, İngiliz hükümeti ve İçişleri Bakanı Douglas Hurd'un hesap vermesini isteyen bildirileri basına ve kamuoyuna dağıttılar. Bu gelişmeler olurken, Şiho İyigüven olayı İngiliz hükümeti içinde de tartışmalara neden oldu. İçişleri Bakanı Douglas Hurd, 27 Ekim günü görevinden istifa ettiğini açıkladı.

25 bin türkçe-ingilizce bildirinin dağıtıldığı, 5 bin mektubun çeşitli sendika, Parti, siyah örgütlere, demokratik kuruluşlara gönderildiği ve 2 bin afişin yapıldığı protesto eylemleriyle ilgili çalışmalar, yeni bir Şiho İyigüven olayının tekrardan meydana gelmemesi için devam etmekte. Öte yandan cenaze töreninin örgütlenmesi esnasında Tever ve Kürdistan İşçi Derneği'nin takındıkları olumsuz tavır, diğer grupların eleştirilerine yol açtı.

Şeyhmus MERGE

Türk sosyalistleri tartışıyor

ANK • Stockholm

Bir süreden beri Avrupa'da yaşayan Türk sosyalistlerinin sürdürdükleri "karşılıklı bilgi ve görüş alışverişini" amaçlayan tartışmalı toplantıların dördüncüsü, 17-18-19 Kasım 1989 tarihlerinde Almanya'da gerçekleşecek.

29-30 Eylül 1 Ekim tarihlerinde Frankfurt'ta "Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nda Politik Mücadelenin Hedefleri"ni tartışan, bir çok değişik eğilimden sosyalist, önmüzdeki günlerde yapılacak toplantıda "Nasıl Bir Parti Anlayışı?" konusunu tartışacaklar.

Yapılacak toplantı ile ilgili "Yurtdışındaki Sosyalistlere" Oya Baydar, İlkay Demir, Engin Erkiner, Ahmet Kaçmaz, Veysi Sarısozen, Orhan Silier, Server Tanilli ve Bülent Uluer'in imzalarını taşıyan yeni bir çağrı yapılarak, yapılacak toplantının 1989 Temmuzunda Türkiye'de "Sosyalistlere Çağrı" ile başlayan ve sürdürülen toplantılara paralel yürütüleceği belirtiliyor.

Bilindiği gibi Temmuz ayında Çağatay Anadol, Halil Berktaş, Korkut Boratav, Oral Çalışlar, Metin Çulhanoglu, Necmi Demir, Gencay Gürsoy, Saim Koç, Ertuğrul Kürkçü, Celal Polat, Sezai Sarioğlu, Nail Satılğan, Mehmet Emin Sert, İskender Savaşır, Gülnur Savran, Saruhan Okur, Şadi Ozansu

bir deklarasyon yayınlarak biraraya gelip, Türkiye'de sosyalizmin genel sorunları üzerine bir tartışma platformu oluşturmuşlardı.

Almanya toplantısı ile ilgili yapılan son çağrıda "...görüş alışverişi ve ortak çalışma sürecinin bir çok noktada, varolan farklılıkları azaltabileceği, bunun sağlanamadığı durumlarda çeşitli görüşlere açıklık ve belirlilik getirileceği, böylece daha geniş bir anlayış ve güven ortamına yardımcı olunabileceği" düşüncesinde olduğu belirtilerek, bu amaçla "başta bir süredir toplanarak dünyada ve Türkiye'de sosyalizmin genel sorunlarını tartışan arkadaşlarımız olmak üzere, Batı Avrupa'daki Türkiyeli sosyalistleri, sosyalist hareketin geçmişini ve bugünü, birlik düzeyleri ve birlik imkanları bakımından değerlendirmek üzere" biraraya gelmeye çağırılıyor deniliyor.

Türk sosyalistlerinin Türkiye'de ve Avrupa'da başlattıkları ve hemen hemen bütün farklı eğilimlerden örgütlü ve örgütsüz sosyalistlerin katıldığı toplantılardan nasıl bir sonuç çıkacağı merak konusu. Ancak toplantılar hiç bir somut sonuca varamasa da grup fanatizmiyle malül olan Türk solu'nun farklı eğilimlerinin biraraya gelip ortak sorunlarını tartışabilme olgunluğuna varmaları bile olumlu bir adım olarak değerlendirilmekte.

Yunanistan'da yeni seçim

□□Yunanistan'da 5 Kasım pazar günü yapılan genel seçimlerde hükümet kurmak için hiç bir parti gerekli çoğunluğu sağlayamadı.

5 Kasım'da Yunanistan'da yapılan son genel seçimde, seçime katılan partilerden hiç biri hükümet kurmak için parlamentoda gerekli çoğunluğu elde edemediğinden, ülke yeni bir politik bunalımına içine girdi. Bilindiği gibi son genel seçimde PASOK gerilemiş, sonuçta Komünistler Birliği ile Yeni Demokrasi Partisi arasında yapılan pazarlıklar sonucu, geçici bir hükümet kurulmuştu.

Geçici Hükümet, gündemine göre, eski başbakan Papandreu dönemindeki "rüşvet", "yasadışı telefon dinlenilmesi" ve "Koskotas olayı"na ilişkin özel bir mahkeme oluşturulacak ve erken seçime gidilecekti.

5 Kasım'da yapılan seçimde önde giden Mitsotakis'in Yeni Demokrasi Partisi'ni, yeniden toparlanmış benzeyen Papandreu'nun PASOK'u izledi. Komünistler Birliği

ise, geriledi. Gözlemciler komünistlerin gerilemesini muhafazakar Yeni Demokrasi Partisi ile kurduğu hükümet ortaklığına bağlıyorlar.

Yeni Demokrasi Partisi'nin 148 sandalye, PASOK'un 128, Komünistlerin 21, Yeşillerin 1 ve Kuzey Yunanistan'da çoğunlukla Türk ve müslümanların desteklediği bağımsız bir adayın seçildiği son genel seçimler, yeni bir politik krizi gündeme getirdi.

Yeniden seçime gidilecek mi? Hükümeti kurmakla görevlendirilecek partiler 151 sandalye çıkarıp hükümet kurabilecekler mi? Bu sorulara açık cevapların halen verilemediği Yunanistan'da, Yeni Demokrasi Partisi'nde Mitsotakis'in yerine daha genç, dinamik, güvenilir ve sempatik bir sima aranmaya başlandı.

Bazı politik gözlemcilere göre, PASOK 128, Komünistler Birliği 21, Yeşiller 1, 1 Bağımsız toplam 151, sandalyelik bir formül hükümet kurmak için yeterli görülüyor. Bunun uygulama şansı ise, PASOK'la Komünistler Birliği'nin anlaşmasına bağlı. □□□

Lübnan'da yeni dönem!

□□5 Kasım'da toplanan Lübnan Parlamentosu yeni Cumhurbaşkanı seçerek, Arap Barış Planı'nı onayladı.

5 Kasım Pazar günü toplanan Lübnan Parlamentosu 64 yaşındaki hristiyan asıllı René Muawwad'ı Cumhurbaşkanı seçti. Muawwad'ın, Suriye yanlısı bir politikacı olduğu biliniyor. Lübnan Parlamentosu, ayrıca Arap Birliği'nin önerdiği Barış Planı'nı da onayladı. Barış Planı, Lübnan'da 14 yıldır süren iç savaş ve buhrana son vermeyi öngörmekte.

Maronî hristiyan olan Emin Cemayil, istifasından sonra, yerine geçecek birini tayin etmemiş, böylelikle cumhurbaşkanlığı koltuğu boş kalmıştı. Bunu sırasıyla iki hükümetin (hristiyan ve müslüman) kurulduğu Lübnan'da, şiddetli bir iç

savaş izlemişti.

Kendisini hristiyanların lideri olarak atayan ve hristiyan hükümetin Başbakanı olan General Michel Aoun, 5 Kasım pazar günü yaptığı açıklamada, "Muawwad'ın Cumhurbaşkanlığı'nın" yasadışı olduğunu iddia etti. Öte yandan müslüman hükümetin Başbakanı olan Selim Hoss ise, yeni seçilen Cumhurbaşkanı Muawwad'ı kabul ettiğini ve istifa dilekçesini kendisine vereceğini açıkladı. Suriye Cumhurbaşkanı Hafız Esat da, yeni Cumhurbaşkanı'ni tebrik etti.

Lübnan Parlamentosu, Suriye denetimindeki Kuzey Lübnan'da, 30'u Paris'ten gelen ve bölgede bulunan 27 parlamento üyesi ile, yani çoğunlukla toplandı. Muawwad'ın, Lübnan'da güvenliği sağlamada başarılı olacağı beklenmekte.

Mülteciler kışa çaresiz giriyor

□□ Türkiye'deki mülteci kamplarında 40 bin insan çürüyor. 100 bin kişinin Saddam rejiminin kurtarılmış bölgelere yönelik kimyasal saldırılarından kurtularak, Türkiye'ye sığınmalarının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen, TC. hala bu insanların statüsünü belirlememekte direniyor.

□□ Diyarbakır, Muş ve Mardin-Kızıltepe kamplarına kapatılan mültecilerin sayısı bu sonbahar 40 bin kişinin altına düştü. Bütün yaz boyunca mültecilere Irak'a dönmeleri için yoğun baskılar yapıldı. Ve binlerce mülteci Irak'a dönmek zorunda kaldı.

ANK • Muş, Diyarbakır, Mardin

Muş kampında yetkililer, toplu halde Irak'a dönmelerini sağlamak için, mülteciler üzerindeki baskıları yoğunlaştırarak, kampa giriş çıkışları yasakladılar. Bu amaçla kampa verilen gıda maddeleri de bir baskı aracı olarak kullanılarak, Ekim ayı içinde üç hafta mültecilere yiyecek maddesi olarak sadece ekmek ve bulgur verildi.

Mardin kampında mültecilerin Irak'a telefon açmaları yasaklandı. Yetkililer bu konudaki itiraz başvurularını; "Irak'ta işin varsa git orada hallet" diyerek, geri çevirdiler. Bu ve benzeri baskıların sonucu yaz ve sonbahar boyunca yaklaşık 5 bin kişi kampları terk ederek, Irak'a döndü. Bunun yanında bir çok aile de artık çareyi gizli olarak kamplardan kaçmakta arıyor. Ekim ayında Kızıltepe kampından kaçan 5 aile Beytüşşebap'a kadar varmayı başardı. Orada yakalanan aileler tekrar geri gönderildi. Bazı aileler de Ankara ve İstanbul'a ulaşmayı başarak, oradan yurtdışına çıkabilmek için kaçakçı şebekelerinin ellerine düştüler.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ankara'ya kadar gelen mültecilere sahip çıkmayı reddetti.

Kış şartlarının yaşandığı bölgede her üç kamptaki son durum şöyle:

Mardin: Mülteciler hala tamamen elverişsiz çadırlarda kalmaktalar. Alman hükümetinin yaptığı 1.5 Milyon Mark bağış ile mültecilere Ekim ayı içinde çadır alacağını resmen açıklayan Kızıl Ay'ın çadırları halen Mardin'e varmış değil.

Mardin kampında yaz aylarında tifo salgını karşısında yetkililer hiç bir özel tedbir almayarak, ölümlerin adeta artmasına yol verdiler. Ayrıca, kampa verilen gıda maddeleri de kısıtlanmış durumda. Mardin'li bir esnaf; "Elimizde geldiğince onlara bedava sebze veriyoruz." diyor. Kamp sakinlerinin artık Kızıltepe'de şehre çıkmaları yasak. Kızıltepe halkıyla kaynaşmalarını engellemek için, mültecilerin alışverişlerini Mardin'de yapmaları daha uygun görülmüş bulunuyor.

Kampta bulunan doktorlardan biri: "Yazın tifodan zayıf düşen insanların, bu kışı nasıl geçirebileceklerini bilemiyorum" diyor.

Muş: En büyük baskılar Muş kampında uygulanıyor. Bu kampta mültecilerin seçtiği Kamp Komitesi, Kamp İdaresi tarafından feshedilerek, yerine idare ile çalışan işbirlikçi bir komite kuruldu. Şu anda kamptaki

Muş Mülteci Kampındaki üç muhacir mezarlığından biri. Mezarın başında elle yapılmış sarı, kırmızı, yeşil renkli Kürt bayrağı sallanıyor... Foto: ANK

faaliyetlerin hemen hemen tümü idarenin kontrolü altında. Dışarıdan yardım kabul etmek bile imkansız hale geldi. Yardım etmek isteyenler sürekli takip altında tutuluyor.

Mülteciler Eylül ayında, geçen yıl kendilerine yapılan yardım eşyalarını (halı, kilim vb.) satmak zorunda kaldılar.

Diyarbakır: Diyarbakır'da mülteciler direnişle elde ettikleri haklardan yararlanarak, daha serbest hareket etme imkanına sahipler. Birçok mülteci Diyarbakır ve çevre ilçelerde işportacılık yaparak, para kazanmaya çalışıyor. Ancak bu da Ekim ayı sonunda yasaklandı.

Çocukları için okul açmayı düşünen mültecilerin, Diyarbakır halkı arasında defter kalem toplama girişimi de yine idare tarafından engellendi.

Kamp Komitesi'nin bir sözcüsüne göre, TC hükümeti, mültecilerin perişan durumundan faydalanıp, kendilerine cazip miktarlarda para tekliflerinde bulunarak, korucu yapma girişiminde bulundu. Diyarbakır Kampı sözcüsü TC'nin bu planına karşı kendi tavırlarını şöyle dile getirdi:

"Biz buna karşıyız. Tarihte birçok kez Kürtler birbirlerine düşürüldü. Onların hesabını pahalı ödedik. Artık biz asla kardeş kavgasına katılmayacağız. Bu konuyu Mesut Barzani ile de telefonda görüştük. O da kesinlikle böyle bir oyuna karşı olduğunu ve duyarlı olmamız gerektiğini belirtti."

Siyasi ve örgütlü insanların tavrı bu konuda net olmakla birlikte, kamplarda durumu günden güne daha da vahimleşen onbinlerce insan arasından işbirlikçi çıkması ihtimali de yok değil.

Her üç kampta yaşayan mültecilerin ortak

talepleri; artık Avrupa ülkelerinin kendilerini kabul etmesi yönünde. Mülteciler: "Türkiye ve Irak olmasın, onun dışında her ülkeye gideriz." diyorlar. Diyarbakır Kamp Komitesi'nin diğer bir üyesi ise, "Biz hep Kürdistan'da kalmakta ısrar ettik. Ama burada ölmenin veya işbirlikçi olmanın dışında hiçbir yolumuz kalmadı." diyor.

Kamplarda durum vahametini korurken, Ağustos ayından bu yana Bulgaristan'dan gelen Türk asıllı göçmenlerin bir kısmı Kürdistan'ın çeşitli bölgelerine yerleştirildi. Ekim ayı sonlarında Bulgar göçmenlerinden 500 kişi Van'a, bin kişi de Urfa'ya yerleştirildi. Elazığ, Bingöl ve Erzincan illerine yerleştirilmeleri için de hazırlıklar devam ediyor. Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde konutlara yerleştirilen Bulgar göçmenleri, "Biz burada kalmak istemiyoruz. Bu insanların dillerinden anlamıyoruz." diyerek, rahatsızlıklarını dile getiriyorlar.

Kürt mültecilere esir hayatı yaşatan TC, aynı dönemde Ceylanpınar'da 103 Afganlı mülteci aileye ev ve arazi tapusu verdi.

Yukarıda belirtilen imkanları mültecilere sağlama olanağına sahip olan TC, kamplardan kaçıp, kendi başlarının çaresine bakmak isteyen Kürt mültecileri geri çevirirken, esas amacını da oldukça açık bir şekilde ortaya koymuş oluyor: TC Kürt mültecilerle ilgili bir çözüm bulmak niyetinde değil. Irak'a geri dönmeyenlerin yavaş yavaş ölümlerine yol açan koşulları sürdürmekte kararlı. Başlamakta olan kış şartları ise, TC'nin bu planını gerçekleştirmede en büyük kolaylığı sağlayacak öge.

□□□

GÜNEY KÜRDİSTAN

Peşmerge Irak saldırılarını püskürttü

ANK • Stockholm

Irak-Iran arasında sağlanan ateşkesten ve Irak'ın kurtarılmış Kürdistan topraklarına karşı gerçekleştirdiği geniş çaplı saldırılardan sonra, sabit karargahlarını terketmek zorunda kalan peşmerge güçleri, bir yıllık partizan savaşıdan sonra, yeniden Güney Kürdistan toprakları üzerinde sabit karargah kurmayı başarak, silahlı mücadeleyi sürdürüyor.

Kürdistan Cephesi önderliği altında savaştan peşmerge güçleri, Irak ordusunun Ekim ve Kasım aylarında Kalediz yakınlarında, İran-Irak hudut bölgesindeki peşmerge karargahlarına yaptığı saldırıları başarılı bir şekilde geri püskürttü.

Sader, Çakuş ve Sarkeş dağlarındaki peşmerge üslerine karşı 2 Ekim tarihinde ilk saldırıyı başlatan Irak ordusunun bu saldırısı peşmerge güçleri tarafından geri püskürtüldü. 3 Ekim günü üç ayrı saldırı düzenleyen ve her biri birkaç saat devam eden saldırılarda, Irak birlikleri 20 kayıp vererek geri çekilmek zorunda kaldı. Yine Irak birliklerinin 4-10 Ekim

tarihlerinde gerçekleştirdiği bütün saldırıların geri püskürtülmesi üzerine, Irak birlikleri Bağdat'tan getirilen takviyelerle saldırılarını sürdürdü. 18 Ekim günü gerçekleştirilen Irak saldırısı Kürdistan Cephesi peşmergelelerinin başarılı direnişleri sonucu çok kısa bir sürede kırıldı.

Irak birliklerine 21 Ekim günü Aliya Reş'te gerçekleştirdiği saldırılarda da büyük kayıplar verdirilmesi üzerine, Irak ordusu bu kez 25 Ekim 1 Kasım tarihleri arasında 9 büyük saldırı gerçekleştirdi. Her saldırıda onlarca yaralı ve kayıp vererek, geri çekilmek zorunda kalan Irak birliklerinin kayıpları arasında Albay Muhammed Ali de bulunuyordu.

YNK 3 Kasım tarihinde yaptığı açıklamada, Irak ordusunun Kalediz bölgesinde gerçekleştirdiği onlarca büyük saldırının, bir kez daha Irak'ın konvansiyonel silahlarla peşmerge güçlerini yenemeyeceğini gösterdiğini vurguladı.

Cezaevlerinde belirsizlik

Aydın Cezaevinde 52 günlük direnişten sonra tutuklularla yapılan anlaşmaya idarece uyulmaması, Cezaevi idaresi ile tutuklular arasında yeni gerginliklere yol açtı. Anlaşma maddelerine istediği zaman uyan, istediğinde uymayan Cezaevi idaresinin 29 Ekim günü yapılan açık görüşte içeriye yiyecek maddesi almaması gerginliği daha da arttırdı.

Daha önce yapılan açık görüşlerde ziyaretçilerin getirdikleri eşya ve yiyecek maddelerini kabul eden cezaevi idaresinin son tutumu karşısında tutuklular, görüşe çıkmayarak, olayı protesto ettiler. Tutuklu yakınları adına 5 kişilik bir heyetin Savcı ve Valiğe yaptıkları başvuru "Bizim elimizde hiçbir yetki yok. Tamamen Bakanlığın emrini uyguluyoruz." geleneksel cevabıyla geri çevrildi. Çoğunlukla Kürt politik tutukluların bulunduğu cezaevine Kürdistan'dan ziyarete gelen yakınları 28-29 Ekim günleri cezaevi kapısında beklemelerine rağmen, tutuklularla görüşmeden, çok kısa süreli bir kapalı görüşten sonra geri dönmek zorunda kaldılar. Getirdikleri yiyecek maddelerini Aydın İHD'ne bırakan tutuklu yakınlarının olayı protesto etmek için yaptıkları yürüyüş polis tarafından engellendi.

Öte yandan, Dursun Karataş ve Bedri Yağan'ın kaçışı bahane edilerek, Sağmalcılar Cezaevi idaresinin askarlara devredilmesi tutuklular tarafından tepkiyle karşılandı. Tutuklular baskıların devam etmesi halinde yeni direnişlere geçebileceklerini yakınlarına iletiler.

BÖLÜM

2

İbrahim
Ahmed'in
Anıları1964
1975

Soldan sağa: Hilmi Ali Şerif, İbrahim Ahmed, Aziz Şemdinî, Celal Talabani (Tahran / 1965)

Foto: ANK • Arşiv

“Sesimizi yurtdışına duyuramıyorduk”

□ Bu ne konferansı idi?
□□ “Kürt Konferansı” idi. Bu konuda bizden hiç bir şey sormamıştı.

□ Molla Mustafa yeni hükümet için bakanların listesini verdi mi?

□□ Evet listeyi verdi. Kabul etti. Henüz iş tamamlanmamıştı. Molla Mustafa'nın neden başka bir konferans toplamak istediği ise ayrı bir konu. Çünkü parti konferansının seçime olması ve tabanın deleğe seçmesi gerekiyordu. Önceden hiç haberdar edilmediğimiz bu konferansa, Molla Mustafa gönderdiği bir telgrafla bizim de birkaç kişiyle katılmamızı istedi. Biz bu toplantıya birçok kişinin katılacağını öğrendik. Molla Mustafa bu toplantıdan sonra bir heyet oluşturup, Bağdat'a Kürtlerin taleplerini iletmeyi düşünüyordu.

□ Molla Mustafa bu konferansa kimleri davet etmişti?
□□ Bazı Kürt şahsiyetlerini ve Kürt aşiretlerini davet etmişti. Bütün bunların dışında iyi birşey de yapmıştı; -ne yazık ki gerçekleşmedi, ne o ne de biz başaramadık- Kerkük'lü Kifri'li Türkmen'ler bu toplantıya davet edilmişlerdi ve bunların dostluğunu kazanmak önemliydi. Ne yazık ki olmadı.

□ Parti Politbüro'sunu davet etmemiş miydi?
□□ Hayır. Polit Büro'yu davet etmemişti. Sadece iki-üç kişiyi davet etmişti. Bunlardan biri de bendim. Ömer Dıbbabe İran'a gitmişti o da oradan geldi. Geldiğin-

de biz toplantıyı yapmıştık. Bu toplantıya bazı İran Kürtleri de katılmıştı. Bunlar bizim durumumuzdan hoşnut değillerdi. Biz o dönem İran'dan yiyecek maddesi almak zorundaydık. Kürdistan çok ciddi bir ekonomik kuşatma altında idi. Bizim İran'dan yiyecek, erzak getirmemiz gerekiyordu ve onların (İran Kürtleri) İran askerleri ile olan çatışmaları işi tehlikeye sokuyordu. Bunun için onlar Molla Mustafa'nın yanına gelip, onun dostu olmuşlardı. Onlar da toplantıda hazır bulundular. Onlardan biri de şair Hejar idi.

Toplantı yapıldı. Toplantıda olanların çoğu partili idi. Diğer davetliler gelmemişlerdi. Toplantıda, çoğunluğu Molla Mustafa'nın seçtiği bir heyetin oluşturulması kararı alındı. Biz de heyet için 5-6 isim önerdik. Molla kabul ederse onlar da gidecekti.

Heyet oluşturuldu, heyetin talepleri tespit edildi. Heyet sorumlusu da Celal Talabani idi. Talabani, politbüro üyesi idi, ancak politbüro üyesi olmasının ötesinde, Molla Mustafa bizim de konuşmalarımızı onaylayarak, onun gitmesini istedi.

Heyet Bağdat'a gitti. Görüşmeler oldukça uzadı. Bu konuda birçok kitap ve yazı yazıldığı için burada bahsetmek gerekmez sanırım. Bu görüşme 1963 yılında yapıldı. Toplantı, Mart sonunda oldu, Heyet de Mart sonunda Bağdat'a gitti. Nisan'da görüşmeler yapıldı.

O dönemler Cemal Abdunasır, BAAS ve Arap Ulusalcıları arasında Arap Birliği konusu gündemde idi. Cemal Abdunasır ile görüşmek için Bağdat'tan Kahire'ye bir heyet gidecekti.

Celal Talabani de bu heyette Kahire'ye gitti. Heyetin dış gelişti oldukça zaman almıştı.

O sıralarda, biz politbüro olarak BAAS Partisi'nin Kürdistan'a yönelik ani bir saldırı başlatacağı haberini aldık. Bu saldırı için 1 Haziran günü tespit edilmiş ve belli birgüç bu saldırı için ayrılmıştı.

□ O sırada Kürt Heyeti Bağdat'ta mıydı?

□□ Evet heyetimiz de Bağdat'ta idi. Hükümet heyeti ile gelen ve Bağdat'a dönen Salah Yusufi tutuklanmıştı. Bizim bu haberi aldığımız kaynak hiç tahmin edilemeyecek bir kaynaktı. Bu haberi o ummadığımız şahıs saldırının başlamasından 5 gün önce bütün tehlikeleri göze alarak haberi bize ulaştırmıştı.

Bunun üzerine biz Hükümetin 1 Haziran'da Kürdistan'a saldıracağını haberini duyurduk. Hükümetin saldırısına karşı hazırlıklı olunmasını, savaşmak isteyenlerin şehirleri terketmesini, hükümetin şehirlerde katliam yapmasına imkan verilmemesini istedik. Kuşkusuz o zamanın hükümeti bu günkü gibi şehirlerde katliam yapmayı göze alamazdı. Ama biz yine de uyarıda bulunduk. Hükümetin saldırı haberini bütün Kürdistan'a duyurduk, ancak Hevlêr'deki arkadaşlarımıza haber iletilmedi.

Hükümet bizim saldırıdan haberdar olduğumuzu ve tedbir aldığımızı öğrendiği için, saldırıyı 7 Haziran'a erteleme kararı almış, ancak bu kararını Hevlêr'deki birliklerine ulaştıramamıştı. Onun için sadece Hevlêr'de çatışma çıktı. Ayın 7'sinde ise artık savaş başla-

mış oldu. Heyette bulunan bazı arkadaşlar tutuklandı. Bağdat hükümeti büyük bir terör başlatmıştı. Süleymaniye'de halktan çok sayıda insan öldürüldü. Sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve uygulandı...

Bu yeni gelişmeler karşısında, biz sesimizin dışarıya ulaştırılması gerektiğini düşündük. O zamanlar yurt dışında hareketten pek bahsedilmiyordu. En fazla belki ayda bir, bir gazetede küçük bir haber çıkıyordu. BAAS hükümeti herşeyi gizliyordu. Dışarıda duyulmasını engelliyordu. Abdulkemil Kasım döneminde de aynı şey yapılmıştı. Bunun için biz 1963'te birkaç kişiyi Avrupa'ya gönderme kararı aldık.

Molla Mustafa da aynı dönemde bize hiç bahsetmeden Seyid Aziz Şemdin'i Avrupa'ya gönderme kararı almıştı. Seyid Aziz yetenekli ve dürüst bir insandı ve politbüro üyesi idi. Bundan dolayı bize danışmadan karar vermesi de mümkün değildi.

□ Molla Mustafa Seyid Aziz'i politbüroya danışmadan mı görevlendirmişti?

□□ Polit büroya danışmamıştı. Zaten bu tür şeyleri yapıyordu.

□ Siz de, o sırada mı karar verdiniz?

□□ Hayır biz karar vermemiştik. Biz sadece birisinin gitmesi gerektiğini düşünüyorduk. Arkadaşlar, daha önceki tecrübelerimi gözönüne alarak, benim gitmemin yararlı olacağını düşündüler.

Seyid Aziz, gelip bize meseleyi anlattı. Politbüro da, “öyleyse, o da gelsin, sen de git, böylece Molla'da rahat-

sız olmaz.” diyerek, benim gitmemi kararlaştırdı. Neyse biz ikimiz Eylül'de Avrupa'ya doğru yola çıktık.

□ Sizin gidişiniz Molla Mustafa'yı rahatsız etmedi mi?

□□ Molla Mustafa nasıl, bize sormadıysa, biz de ona birisini gönderiyoruz diye söylemedik...

Avrupa'da Seyid Aziz'le birlikte, çok farklı taraflarla bir çok görüşme yaptık, böylece ülkedeki mücadelemizin Avrupa'ya duyurulmasını sağladık. Avrupa'da birçok demokrat, sosyalist, komünist partiyle görüştük. O dönemler hareketimiz Amerika'da da hiç duyulmamıştı veya çok az şey biliniyordu. Avrupa'da faaliyetimiz olsaydı, mücadelemize bir çok yarar sağlanabilirdi.

Örneğin, Amerika: Amerika'ya gidip Kürdistan Devriminden bahseden Dr. Kamuran Bedirhan'ı Paris'te gördüm. Bana bir tomar belge, yazı gösterip, Senato'da ABD Temyiz Mahkemesi Üyesi ve Amerika-İrak Dostluk Cemiyeti'nden Senatör George Douglas ile görüştüğünü söyledi. Kamuran Bedirhan, gerek ABD'de ve gerekse ilişki kurduğu diğer Avrupa ülkelerinde kendisine; “Sen kimi temsil ediyorsun?” türünden sorular yöneltilmediğini belirtti.

O dönemler hareketi yurt dışında temsil eden kimse yoktu. Sonradan Molla Mustafa, Kamuran Bedirhan'ı temsilci olarak tayin etti.

Bu gezimizde İtalya'dan, Fransa'ya kadar birçok ülke komünist partilerinin Kürt sorununa çok olumlu yaklaşıtlarını gördük. Bunda

Irak hükümetinin 1963'te komünistlere yönelik terör ve katliamının da payı vardı. Yine bundan dolayı Moğolistan Kürt sorununu BM'ye götürmüştü.

O dönemler yurt dışındaki ilişkilere ve propaganda çalışmalarına önem verilmiş olsaydı, çok yararlı sonuçlar elde edilebilir, mücadelemizin dostları çoğaltılıp, herkes duyarlı kılınabilirdi. O da bizi en az 10-15 yıl ileri götürebilirdi.

Biz bu durumdayken Bağdat'ta yeni bir darbe yapıldığını, BAAS'çılarla Arap Ulusalcılarının aralarının açıldığını öğrendik. Arap Ulusalcıları BAAS'çılara darbe yapmışlardı. Ulusalcılar, Nasır'ı destekliyorlardı. Tabi esas amaçları Nasır'dan faydalanmaktı.

Eylül Darbesinden sonra Abdulselam Arif iktidara geldi. Biz de aynı günlerde ülkeye dönme hazırlığı içinde idik. Bazı sebeplerden dolayı bizim yurtdışına çıkışımız gizli tutuluyordu. Parti üyelerinin çoğu da bizim yurtdışında oluşumuzdan habersizdi.

□ Avrupa'ya nasıl çıkmıştınız?

□□ Biz İran üzerinden çıkmıştık. Ben İran pasaportu, Seyid Aziz ise, Irak pasaportu taşıyordu. İngiltere'ye gitmemiz gerektiğinde, Seyid Aziz'in vize sorunu ortaya çıkmıştı. Kendisi Irak ordusunda subaylık yapmış olduğu için, İngiltere vizesini Bağdat'tan alması gerektiğini söylediler. Bundan dolayı İngiltere'ye gidemedik. İngiltere dışındaki bütün önemli ülkeleri do-laştık.

Avrupa dönüşümüz ise çok maceralı geçti. Devamı gelecek sayıda

Kürt ve Türk politikacıları

Memnuları, gayri memnuları; eleştirenleri; destekleyenleri; gereğinden fazla abartanları ve küçümseyenleri ile Paris Konferansı bu günlerde hala Kürt ve Türk politikacı ve aydınlarının gündemini meşgul eden bir konu olma özelliğini koruyor.

Koferansa katılan Kürt ve Türk politikacı ve aydınlarının konferansın niteliği ve organizasyonu ile ilgili sorularımıza verdikleri cevaplara göre, bu konferanstan pek memnun olmadıkları ortaya çıkıyor.

Kürtler ne diyor?

Konferans sırasında kendileri ile görüşebildiğimiz Kürt politikacılarının sorularımıza verdikleri cevaplara göre, konferansa bakışlarını üç gruba ayırmak mümkün.

Kürt politikacılarının önemli bir bölümü, konferansı, Kürt sorununu uluslararasılaştırmaya (uluslararasılaştırma) etmesi bakımından, olumlu bir adım olarak değerlendirmekle birlikte, sorunun bir ulusun özgürlük ve kurtuluş mücadelesi olarak değil, Kürtlerin "İnsani Hakları ve Kültürel Kimlik"leri sorunu olarak ele alınmasına ve kamuoyuna bu çerçevede sunulmasına eleştirel yaklaşmakta. Celal Talabani, Muhsin Dizeyi, Resul Mamend, Salah Bedreddin, S. Zilan ve Serhad Dicle bu gruba girerken, Sami Abdurahman ve Hamreş Reşo ise konferansı her yönüyle olumlu ve gerekli bir adım olarak değerlendirmekteler. Üçüncü grupta sayılabilecek olan Ali Akbaba ise, Kürt sorununun insan hakları ve kültürel kimlik sorunu olarak ele alınıp, uluslararası ka-

muoyuna bu çerçevede sunulmasını, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin önüne çıkarılan bir komplo olarak değerlendiriyor.

Kürdistan sorununun siyasal çözümünün insan hakları ve kültürel kimlik temelinde bir yaklaşımla mümkün olup, olmadığı şeklindeki sorumuza ise, insan haklarının anlamını genişleterek, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesini de içerdiğini belirten Hamreş Reşo ve "Mümkündür bu çözüm benim veya senin istediğin bir çözüm olmayabilir, ama dünyadaki her şey zaten insanın istediği gibi olmuyor" diyen, Sami Abdurahman dışındaki bütün Kürt politikacıları; "Hayır mümkün değildir. Sorun, Kürt halkının kendi kaderini serbestçe tayin etmesi sorunudur." biçiminde cevaplandırıyolar. Serhad Dicle, bu tespite ek olarak, konfe-

ransın bir Kürt konferansı değil, uluslararası bir konferans olduğunun altını çizmekte ve Konferans sonuç bildirisinin Kürtlerin gerçek durumları ve istemlerini yansıtmamasını ciddi bir eksiklik olarak görmekte.

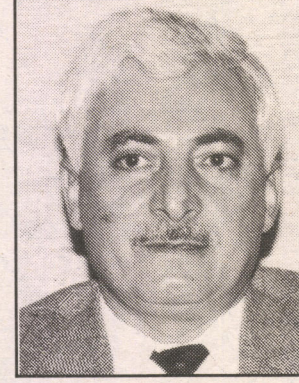
Konferansa şahıs olarak davet edilmeleri konusunda yönelttiğimiz soruya Kürt politikacıların verdikleri cevaplar yine biri birinden oldukça farklı oldu.

Şahıs olarak davet edildiği için konferansa katılmayı reddeden Kürdistan Kurtuluş Partisi (Rızgari) Avrupa Sekreteri Avukat Ruşen Arslan ile konferansa katılmakla birlikte, "Bizim istediğimiz konferans böyle bir konferans değildi" diyen Celal Talabani dışındaki politikacıların bu soruya verdikleri cevaplar şöyle:

Muhsin Dizeyi (Irak Kürdistan Demokrat Partisi)

Bunlar manevradır..."

Salah Bedreddin (Suriye Kürtleri Halkın Birliği Partisi Gn. Skr)

"Hazırlıkların, organizasyonun düzenli olmadığı kanısındayım. Çağrı konusunda da yanlışlıklar yapılmış. Konferansa ilişkin eleştirilerimizi daha sonra yapmayı düşünüyoruz."

Hamreş Reşo (Kürt Demokratlar Birliği)

"Kürt ulusunun varlığını tehdit altında olduğu bu dönemde, önemli olan bu durumun dile getirilmesidir..."

Serhad Dicle (Kürdistan Öncü İşçi Partisi Gn. Skr.)

"Bu, Fransızların izlediği iki yüzlü politikanın ve Enstitü'nün buna alet olmasının bir sonucudur. Kürdistan sorunu, Kürt halkını temsil eden politik örgütler olmadan kiminle çözülecek? Bu anlamda konferansa örgütler politik kimlikleri ile çağrılmıydı."

Konferansa davet konusunda farklı görüşlere sahip olan Kürt politikacılar, konferansın örgütlenmesinde Fransız devletinin rolü konusunda da farklı değerlendirmelerde bulundular. Bu yöndeki sorumuza S. Zilan; "Kimse Halepçe katliamında emperyalistlerin sorumluluğunu unutmamış değil." dedi. Diğerleri ise soruyu şöyle cevaplandılar:

Muhsin Dizeyi: "Fransa, Kürdistan'ı aralarında paylaşan devletlerle ilişkilerini bozmak istemez. Onun için bu toplantıyı resmen devlet olarak yapmamış. Madam Mitterand Vâkıfı toplantıyı organize etmiş bulunuyor."

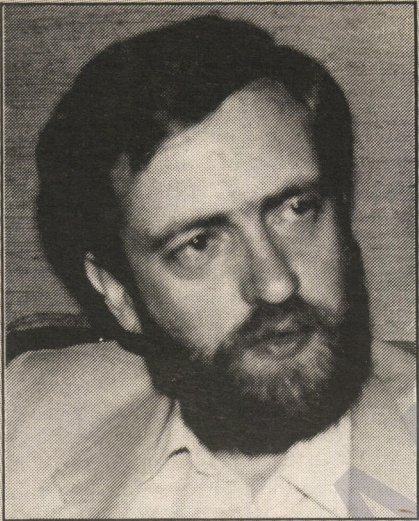
Ali Akbaba: "Planın kendisi ABD tarafından hazırlanmış, ABD'nin uluslararası düzeydeki negatif konumundan dolayı, Fransa aracılık yapıyor. Fransa aracılığı ile Kürt sorununu kültürel özerklik çerçevesinde çözmeye çalışıyor. Bu tür toplantılar bu politikanın ürünüdür."

Salah Bedreddin: "Bu toplantının organize edilmesinde insanı bir yan olmakla beraber, esas yanı siyasidir. Bu konferans için Fransa kendi başına karar vermemiştir. Konferansın neden Fransa'da toplandığı dünya siyasetine bağlı olarak değerlendirilmelidir. Fransa, eğer bugün gerçekten Kürt halkına yardımcı olmak istiyorsa, geçmişte Kürt halkına karşı yapılan ve kendi imzalarının da altında bulunduğu anlaşmaları açıklayarak, mahkum etmeli ki, bu bile eski günahları ortadan kaldırmaz..."

Hemreş Reşo: "Biz, Fran-

İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ MİLLETVEKİLİ JEREMY CORBYN

"Sorun, Kürtlerin bağımsızlık mücadelesini tanıyıp tanımamaktır!"

Jeremy Corbyn

Foto: ANK

Kürt sorununun son yıllarda dünya çapında giderek aktüel hale gelmesi; Kürt halkının dört parçaya ve Avrupa'da sürdürdüğü mücadeleye bağlı görülme durumunda. Kürt halkının mücadelesine bugüne kadar şu veya bu şekilde destek veren yabancı politikacı, aydın, sanatçı ve hümanist örgütlerin de bu konudaki katkıları küçümsenmeyecek desteklerdir.

Gittikçe genişleyen yabancı "Kürt dostu" çevre içinde yer alan bazı politikacı ve aydınların kendi devletleri ve hükümetlerinin çıkarlarını gözetken kaygılı yaklaşımları yanında, bu çevre içindeki gerçek dostları da unutmamak gerekiyor.

Kurdistan Press, bu amaçla Paris Konferansı'nı izleyen İngiliz İşçi Partisi Milletvekili Jeremy Corbyn'le görüştü. Jeremy Corbyn, yıllardan beri gerek İngiliz Parlamentosu, gerekse diğer kuruluşlar nezdinde Kürt sorununu gündemleştiren çalışmalarını ile tanınan bir Kürt dostu. Kürdistan sorununun çözümünü Kürtlerin kendi bağımsız devletlerine kavuşmakta gören, Corbyn, kendisine yönelttiğimiz sorumu-

zu şöyle cevaplandırdı:

□ Kürt sorununun bir ulusun kurtuluş ve özgürlük mücadelesi olarak değil, sadece insan hakları ve kültürel sorun olarak ele alınması doğru bir yaklaşım mıdır?

□□ Hayır, olay sadece insan hakları ve kültürel haklar olayı değildir.

Kürt kültürü Kürdistan'ın her dört parçasında, özellikle Türkiye, İran ve Irak'ta baskı altındadır. Kürt kültürünün baskı altına alınmasının nedenini herkes biliyor. Kürtlere kültürlerini geliştirme imkanı verildikten sonra, Kürtler kendi kaderlerini serbestçe tayin etme hakkını isteyecekler...

Kürt halkı geçmişte Osmanlı İmparatorluğu'nun kurbanı oldu. Özellikle 1. ve 2. Dünya Savaşları sırasında, İngiliz politikası, Kürtlerin kendi kaderlerini tayin etme hakkına engel oldu.

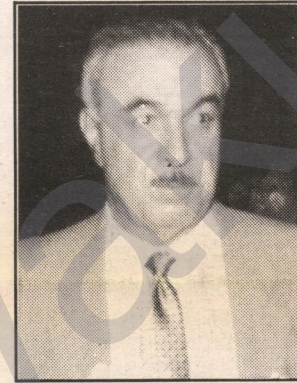
Bugün ise, Kürt halkı bölünmüş durumda ve dört ayrı devlet Kürtlerin kaderini tayin etme yetkisini elinde tutmakta. Kürtler, bugün koşmuş Türk, İran ve Irak rejimleri tarafından baskı altında tutulmaktalar. Sözkonusu rejimler, siyasi anlamda da, temel değerler anlamında da koşmuş rejimlerdir...

Biz, en azından, Kürt halkının temel ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamak için harekete geçmeliyiz. Onun temel sorunlarını doğru kavramaya çalışmalıyız. İngiltere'de Kürt halkına karşı iğrenç bir tavır gösteren kendi hükümetimize de karşı çıkmalıyız. İngiliz hükümetinin bu iğrenç davranışlarına en son örnek; kendi ülkelerinde aranan Kürtlerin, geri iadesidir. Bu yüzden geçen hafta iki Kürt intihar girişiminde bulundu, onlardan birisi hayatını kaybetti.

İngiliz hükümeti o insanlara sahip çıkmadı. Kendilerine göre, Irak ve Türkiye ile olan çıkar ilişkileri daha da önemlidir...

Kürt sorununun temelinde son derece siyasi bir olay yatıyor. Kürt dostlarına düşen görev; Kürt halkının bağımsızlık mücadelesini tanımak ya da tanımamaktır...

□□□

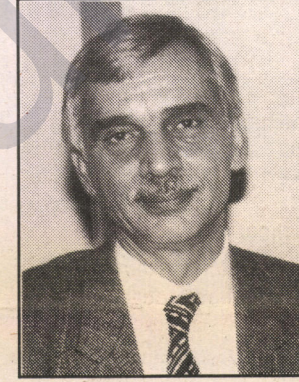
"Şahıs olarak davet edilmemiz doğru bir tavır değildir. Kürt halkını Kürt politik örgütleri temsil ediyor. Onun için çağrı, politik kimlikleri ile örgütlere yapılmalıydı. Ancak biz bu toplantıya Cephe üyesi örgütler olarak birlikte geldik."

S. Zilan (Kawa): "Örgütler politik örgüt olmalarından dolayı Enstitü gibi bir kuruluşun muhatabı olamazlar. Çağrının böyle olması formel de olabilir. Bunun için kesin bir şey söyleyemeyeceğim. Ama bana kalırsa doğru değil."

Ali Akbaba (PKK, Kürdistan Komite)

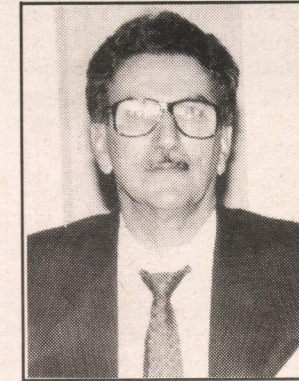

"Çeşitli manevralar var. Başında yapılan çeşitli davetlerde de, bize yapılan davet de aslında örgüt olarak yapıldı. Daha sonra ise, işte örgüt değil kişidir denildi."

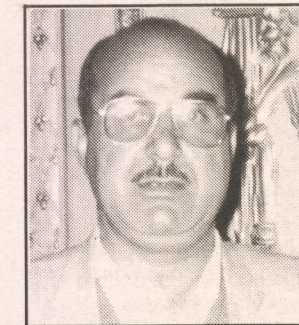
"Bence şimdilik örgütler adına çağrılmanın zamanı değildir. Gelecek toplantılarda ise, örgütler çağrılmalıdır."

Sami Abdurahman (Irak Kürdistan Demokratik Halk Partisi Gn. Skr.)

"Bizim nasıl davet edildiğimiz sorun değil. Biz, bu konferansı kendi nevinde (türünde) ilk olduğu için çok önemli görüyoruz."

Resul Mamend (Irak Kürdistan Sosyalist Partisi Gn. Skr.)

gözüyle Paris Konferansı

sa'nın böyle bir toplantıyı düzenlemesini iyi bir adım olarak görüyoruz. Ancak bu adımla eski günahlarından silkeleneceği düşünülüyor."

Sami Abdurahman: "Tabi Fransa devlet olarak bu işte resmen görünmüyor. Ama hiç kuşku yok ki, bu konferans Fransız devletinin onayı ve desteği olmadan toplanamazdı. Biz bunu ilerisi için büyük bir adım olarak görüyoruz."

Resul Mamend: "Biz halkımızın karşı karşıya bulunduğu bu olağanüstü kötü koşullarda, her özgürlükçü sesten, dertlerimize ortak olan her girişimden ve halkımıza karşı işlenen suçları teşhir eden her adımdan memnunuz."

Serhad Dicle: "Fransız Devriminin 200. yıldönümünün kutlandığı bu dönemde, Kürt halkına yönelik baskı ve jenosidin boyutlanması, İran-Irak savaşının durdurulması ve onbinlerce Kürdün mülteci konumuna düşmesi gibi olayların dünya kamuoyunda yarattığı etki, Fransa'yı böyle bir konferans toplamaya zorlamıştır."

Ote yandan Fransa Kürdistan'ı paylaşan devletlerle olan çıkar ilişkilerini hesaba katarak, konferans çerçevesini, gündemini, katılımını ve sonuçlarını alabilmesine düşük tutmaya gayret göstermiştir. Irak temsilcisinin konferansa alınmak istenmesi ve konferansa verilen isim bunları gösteriyor."

Kendileri ile görüşme fırsatı bulamadığımız bazı Kürt politikacılarının da çeşitli sohbetlerde dile getirdikleri eleştirilerin çerçevesi, yukarıda verilen örneklerden pek farklı değildi. Kürtlerin böyle değerlendirdiği Paris Konferansı'nı Türk politikacıları da eleştirel bir değerlendirmeye tabii tutuyorlardı.

Türkler ne diyor?

Türklerin ne deyip, demediklerine geçmeden önce, bu konferansta "Kürt" ve "Türk" kategorilerinin birbirine karıştığını vurgulayalım. Konferansta Kürt politikacıların tümüne yönelttiğimiz gibi, farklı sorulardan oluşan bazı ortak soruları Türk politikacılarına da yönelttik. Ancak sıra Malatya Bağımsız Milletvekili İbrahim Aksoy ve M. Ali Aslan gibi politikacılara geldiğinde, biz kendilerine hangi soruları soracağımızı, onlar da hangi sorulara cevap vereceklerini karıştırdılar. Sonuçta seçimi kendilerine bıraktık. Konferans'ta Kürt Mültecilerin Duru-

mu üzerine konuşan M. Ali Aslan Kürt politikacılara yönelttiğimiz sorulara cevap vermeyi yeğlerken, Türkiye'de Kürtlerin Durumu üzerine konuşan İbrahim Aksoy ise, Türk politikacılara sorduğumuz soruları yanıtlamayı yeğledi.

Kürt asıllı SHP milletvekilleri ise, SHP merkez organları ile olan tartışmalı konumlarından dolayı basına herhangi bir açıklama yapmama konusunda karar aldıklarından, kendileri ile görüşme imkanı olmadı.

Kuşkusuz, Konferans'ta bulunan bütün Türk politikacı ve aydınları ile görüşebilmek için ne bizim ne de onların fırsatı vardı. İlk elde oturumlara verilen kısa aralardan yararlanarak, Türk sol örgütlerinin temsilcileri konumunda olan politikacılarla görüşmeye çalıştık. Böylece iki günlük konferans sırasında, Bülent Uluer (TKKKÖ), Şeref Coşar (TKP-ML), Kemal Bayram (THKP-C Acilciler), ayrıca Malatya bağımsız milletvekili İbrahim Aksoy, Avukat M. Ali Aslan ve 2000'e Doğru Dergisi Başyazarı Doğu Perinçek'le görüşebildik.

Konferansı olumlu bir adım olarak değerlendiren M. Ali Aslan, insan haklarının geniş anlamda ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını da içerdiği ve Türkiye'de demokrasi çerçevesinde Kürt sorununa adil ve demokratik bir çözüm getirilmesi gerektiği görüşündü.

Diğer politikacı ve aydınları yönelttiğimiz, "Türkiye'de Kürt hareketinin anayasal çerçevede legalize olması uygun bir çözüm müdür?" sorusunu, Bülent Uluer, Kemal Bayram, Şeref Coşar, Doğu Perinçek; "Çözüm o değildir." biçiminde cevaplarırken, İbrahim Aksoy bu soruya; "Dünyanın bir barış dönemine girdiği şu sıralarda, bu barıştan Kürt halkı da hissesine düşeni almalıdır." cevabını verdi.

"Türkiye'de yakın bir döneme kadar anti-Kürt, anti-demokrat bir nitelikte olan bazı Kürt asıllı politikacıların Kürt sorununa sahip çıkmaları" ve "Mevcut devrimci-demokrat Kürt hareketlerine rağmen, onların dışında, Türkiye'de Kürt sorununu çözülebilir mi?" biçimindeki sorularımıza Türk politikacı ve aydınlarının cevabı şöyle oldu:

Şeref Coşar: "Bu mücadelenin asli unsurları olmadan, onlar dışındaki bir çözüm, Kürt sorunu adına bir çözüm değildir."

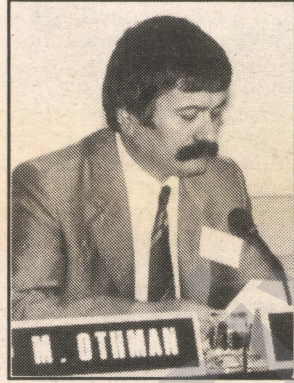
Doğu Perinçek: "Soruna sahip çıkan sözkonusu Kürt politikacılarında milli bir uyanış başlamıştır."

"Kürt halkının katılmadığı hiçbir çözüm mümkün değildir."

İbrahim Aksoy: "Eğer bir insan yaptıklarının yanlış olduğunu farkına varmış, bu yanlışlarından özelleştire vererek, yeniden doğruları savunuyorsa, bu konuda samimi ise, ona saygı duyarız."

Bülent Uluer: "Türk hükümetinin politikası; bunları Kürt sorununa sahip çıkarak, bu işi gerçek sahiplerinden arındırmaktır."

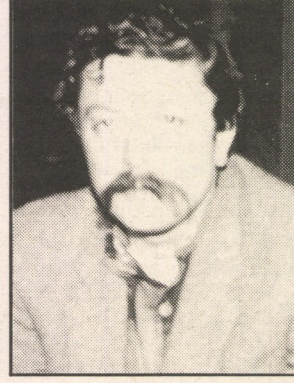
Kemal Bayram: "Aslında bütün insanların tavrını Ateş olmayan yerden duman çıkmaz sözünde aramak gerek."

Bülent Uluer: "Türk hükümetinin politikası; bunları Kürt sorununa sahip çıkarak, bu işi gerçek sahiplerinden arındırmaktır."

"Sorun bütünü ile Kürt ulusunun sorunu olarak görülmek zorunda."

gerçek sahiplerinin, yani sosyalistlerin bir çözümünü"

Şeref Coşar: "Bu tür toplantılara katılan güçler, organize eden devletlerin aleti değilse ve bu tür toplantıları kullanabilme şartları varsa olumludur."

Görüldüğü kadarıyla gerek Kürt, gerekse Türk politikacı ve aydınları Paris Konferansı'nın niteliği ve organize ediliş biçiminden pek memnun kalmışa benzemiyorlar. Konferansın önemli bir tarafını oluşturan

ediliş biçiminin belirsizliği" yüzünden net cevaplar veremeyen politikacılardan, Bülent Uluer, Konferansın Fransa tarafından organize edilmesi konusunda; "Bu tür toplantılara katılan güçler, organize eden devletlerin aleti değilse ve bu tür toplantıları kullanabilme şartları varsa olumludur."

derken, Şeref Coşar ve Kemal Bayram; temkinli olunması gerektiğini belirtiyorlardı.

Paris Konferansı ve "Herkesin Askerleri"

Paris Konferansı siyasal bir sefalet tablosudur. Olayın derin yorumlar isteyen yanı sıra, herşey orta yerde. Düzenleyenler için bir başarı olan Paris Konferansı, Kürt hareketi için siyasal bir sefalet olup çıkıyor.

Fransa Devlet Bakanı Dr. Bernard Kouchner; hükümeti adına değil, şahıs olarak konferansın hazırlığına katılıyor, şahıs olarak oturumları yönetiyor ve yine şahıs olarak toplantıda bulunduğunu belirtiyor. Kürt hareketinin dört parçadan gün görmüş merkez kadroları şahıs olarak davet ediliyor. Yıllardır iyi kötü taşıdıkları siyasi kimliklerini bir çırpıda çikip çıkarmakta tereddüt etmeyen bu kadrolar, şahıs olarak toplantıya katılıyor, şahıs olarak zor bela birkaç laf etme şansını yakalıyor. (Diğerleri bu şansı da elde edemiyor) Şahıs olarak toplantıyı idare eden Dr. Bernard Kouchner, bu "söz dinlemeyiş" şahısları azarlıyor ve toplantıya şahıs olarak katılan ABD Senatosu Dışişlikler Komisyonu Başkanı Claiborne Pell, Madam Mitterand'a, Kürt Enstitüsü'ne, özellikle Kendal Nezan'a teşekkürlerini ileterek; "...Bu mükemmel karar tasarısı şu andan itibaren Kürt sorununu ele alma ve ilerleme imkanı sağlayacaktır." diyor.

Başkan Pell, bu onbeş kelimeden ibaret açıklamasıyla; 14-15 Ekim tarihlerinde Paris'te toplanan "Kürtler; İnsan Hakları ve Kültürel Kimlikleri" isimli konferansın mana ve ehemmiyetini vurguluyor.

Geriye ne kalıyor? Onu da toplantı başkanı cevaplıyor:

"Sayın Danielle Mitterand önümüzdeki günlerde ABD'ye giderek, Senato'da Kürt sorununu anlatacaklar... ABD Senatosu Dışişlikler Komisyonu Başkanı'na bir günlüğüne bu konferansa katılmak için, buraya kadar, geldiğinden dolayı teşekkür ediyoruz." diyor.

Geride kalan başka bir şey daha var o da; toplantıya katılan dört parçadan "şahısların"; siyasi itirazlarıdır, sıraladıkları mazeretlerdir. Ama bu açıklamalar pek inandırıcı gelmiyor. Paris Konferansı'nın ortaya çıkardığı bu kötü tabloda onların da fırça darbeleri var. Paris Konferansı bir kişinin eseri olarak ortaya çıkmamıştır. Kişiler ne kadar donatımlı olursa olsun siyasal olayları tek başlarına hazırlayamazlar. Fazla uzağa değil bir yıl öncesine bakıldığında şu andaki itiraz sahiplerinin bu koşulların hazırlanmasın-

gayrı-memnun Kürtler, konferansın böyle bir seyir izleyeceğini önceden göremediler mi? Yoksa bu sonucu tahmin etmelerine rağmen, 'Dostlar alışı verişte görsün' diye mi Paris'e gittiler? Bu sorunun cevabını Kürt politikacıların bundan sonra yapılacak uluslararası nitelikteki toplantılarda sergileyecekleri tavırlarından çıkarmak pek zor olmasa gerek.

A. Fevzi

Açıklama

Paris Konferansı ile ilgili eleştirileri ve iddialara muhatap olan, Enstitü Başkanı Kendal Nezan, Konferansa ilişkin görüşme önerimizi reddetti. Yayın ilkelemiz gereği kendisine görüşlerini dile getirme imkanı tanıdığımız K. Nezan, Konferansa ilişkin görüşlerini Enstitü yayınlarda dile getireceğini belirterek, "Türk başının konuyu Kurdistan Press'ten daha anlayışlı bir şekilde ele aldığını" söyledi.

Kurdistan Press

da bizzat önemli roller oynadıkları, bu konferansa giden yolun köşe taşlarını kendi elleriyle döşedikleri açık bir şekilde görülecektir. "Mükemmel kararlar" peşinde olanlar, köşe taşları döşenmiş bu yolda, "evet efendimci" bir Kürt tipini bulmuş (Böyle tipleri bulmak ise, hiçte zor bir olay değildir. Heso olmazsa Hüso olur...), yürütmüş ve bu sefaletin siyasal faturasını konferans salonlarında sesini duyurabilmek için konferans bekçileriyle cebelleşmek zorunda kalan Kürt hareketine çıkarıp gitmiştir. Hepsisi bu kadar...

Medya Güneşi'nin 12'nci sayısında İsmail Beşikçi'nin bir açıklaması var. Şöyle diyor Beşikçi:

"George Washington Üniversitesi profesörlerinden Dr. Yona Alexander'ın Kürtlerle ilgili bir görüşünden söz etmek istiyorum. Uluslararası Politika ve Terör uzmanı olan bu profesör, 'Ortadoğu'da Terör ve Kuvvet Dengeleri' konulu seminerde yaptığı bir konuşmada, Kürtleri, 'Başka patronlar için çarpışan ulus' olarak tanımlamıştır. The Nation Dergisi'nde 'Unutulan Halk, Dünya ve Kürtler' başlıklı bir yazı yazan Jill Hamburg da Kürtleri 'herkesin askerleri' olarak değerlendirmektedir. Kürtlerin güçlü bir ulusal kurtuluş hareketi sergileyemediğini belirtmektedir. (bk. Sabah, 28 Ağustos 1989)"

Kürdistan tarihinde bu tesbitleri doğrulayan olgular var, bu tesbiti doğrulayan diğer bir olay da, Paris Konferansıdır. Kimi'lerin askerliğine soyunanlar, Paris Konferansı'nda Kürt hareketini hizada tutmak için epey ter döküyor.

Eğer Kürt hareketi, konferans salonlarında yaşayan bu sefaleti bir daha yaşamak istemiyorsa, diplomasi alanlarında; Kürt halkının onurlu temsilcileri olarak yerini almak amacındaysa; yalnızca bu askerlere karşı olması yetmiyor, bu askerlerin patronlarına karşı devrimci diplomasiyi gündeme getirmekte durumundadır, Kürt halkına güvenmek ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına sahip çıkmak zorundadır. Bir şey daha! Dostlarını da doğru yerde aramak...

Uluslararası diplomasi sahnesine, UKTH'yla çıkmayı reddeden bir politikanın gelip varacağı yer Paris Konferansı'dır ve yarın Stockholm Konferansı'na varıp varmayacağı ise Kürt hareketine bağlıdır...

Xorto

Konferansa Parisê divê ji bo Kurd bibe dersek

Konferansa Parisê du rastî pişan dide. Yekem: arwzeyê û xwestê kurdên hemû parçeyên Kurdistan bo hev dîtîn û peyivîn û axaftin bi hev re li ser paşerojê neteweya Kurd; Ya dû: arwzeyê kurdan li ser naskirina pîrsa Kurdistanê bo cihan.

Ev dû rastî ji serancamekî tabîî yê zêdebûna zilm û zordariya li dijî gelê Kurd, bi taybetî paşê Jenosîda Helebçe û Bahdînanê bi çekên kimyewî rejîma Iraqê.

Lê belê, ji katêkê gelê Kurd gavên nû li ser rîya rizgarî û serxwebûnê diavêje, ev gavên nû ji bê tang û çeleme û dijwari û xeletên siyasî û diplomasiyê derbaz nabit.

Konferansa Parisê pişanê da ku kurd divê ji gavên xwe agahdar bin, kurd divê ji pêş gavên xwe îdrakî serancamên xebatê baş bizanin, carî din kurd divê dost û dujminên xwe nas bikin. Ger weha nebe, ew dê tûşî xeletên siyasî mezin bin.

Zor ji wan kurdan ku amadeyî Konferansa Parisê bûn, ji wan re derkewt û rûn bû ku Ferense ager dujminî kurd nebêt, dostî wî ji nîye.

Mîna Celal Talabani got, "Aye Hukumeta Ferense siyasetekî durûyî nîye beramber bi kurd?" ji bo parastina berjewendiyên aborî û siyasî yên xwe li gel Iraq, İran, Tirkiyê û Sûrye.

Naskirina çewsandina dewletên dagîrkerên Kurdistan û zilm û zordariyên rojane li dijî gelê kurd li her çar parçên Kurdistanê bi cihan, xebateke gelek pîroz e. Naskirina pîrsa Kurdistanê bi gel û dewletên cihan, nek her baş e, lê belê gelek pêwîst e û zerûrî ye; ji bo serketina xebata rizgarî û serxwebûna gelê kurd.

Wek tete zanîn, pêşandana naskirina Jenosîda Helebçe û Bahdînanê bi çekên kimî rejîma xwênîmîja Saddam Huseyin bû bi hoyî (sebebê) gorandina nêrina cihanê sebare wan pîrsa kurd. Naskirina bi cihan doza nalebar û jêdestî gelê kurd û derxistina dîrendî û çewsandina mafên mirov û mafên gelê kurd ji aliyê hukûmetên Iraq, İran, Tirkiyê, Suriyê û reswarkirina wan rejîman, béguman tesîra xwe heye li dijî wan dewletan. Wek tete zanîn, vê havînê hukûmeta Bîritaniyê firotina firokeyan cengî bo Iraq rawestand. Ew ji bi hoyî zêdebûna tesîra rayê cihanî bû li ser biryara hukûmeta Bîritaniyê.

Lê belê, mîna bendî pêşînan (bêjina folklorî kurd) dibêje: "Ji hemû ewrekê baran naba-rit" wate ne hemû naskirinek bi cihan sudî wî heye ji bo kur-

dan. Em kurd divê bizanin, çawan rewş, doz û pîrsa kurd dê-te naskirin. Divê em agahdar bin, kî û çî kes û çî rêxirawa siyasî yan jî rewşenbîrî û bi çî aliye û bi çî dewlet yan jî bi çî dewletên gelê kurd dê-te nasîn. Mesele her rêxistina Konferansî nîye li Paris yan jî li Stockholmê. Naskirina pîrsa kurd bi bégane siyaseta derweyî Bizûtneweya (tevgera) Rizgariya Kurdistan bi hemû hêzên siyasî yên wê degrêtewe, siyaseta nav-neteweyî degrêtewe û diplomasiyeyî cihanî degrêtewe. Ev tişt ji xebat û karê yek mirov, yek rêxirawa kulturî yan jî yek rêxirawa siyasî nîye.

Kes nikarê îro bi yek alî, ji mistewakî (berzî) pîrsa kurd nas biket bi dewletek yan bi aliyek, ager xwest û mebestî wî sudî gelê kurd bêt.

Siyasetî nav-neteweyî û diplomasiya cihanî îş û karî amatoran nîye. Ev xebat karê profesyonelan e. Mîna zanayê siyasî Ferensî Raymond Aron û zanayê stratêjî Alman Klaus Wist dibêjin: diplomasiyê berdewamî ceng e (ser), bi şeweyî axaftin û gift û goh.

Ger dujminên me nikarin heya îro bi askerî gelê kurd bixepênin, ew dixwazin bi hoyî pêwendiyên xwe li gel çend dewletan dengî serfirazî û serbixwe yê gelê kurd bixepênin. Em kurd jî, eger heya îro serketineka askerî mezin bi dest nehanî li ser dagîrkerên Kurdistanê, eger em bi hêjayî û bi profesyonelî xebat bikin, dikarin dujminên xwe bixepênin li derweyê welat.

Diplomasiyê, mîna hemû xebatêk, yasa û prensîpên xwe heye. Eger hat û wan yasa û prensîp nehatê dest nîşankirin wê çaxê xebatnekirin baştir e, ji xebatê amatori. Serperestên Institûya Kurd li Parisê kewtine nav vî xeletê û xeletên din.

Pêş hemû tiştekî, divê em rola siyasî Ferense li Rojhelatanavîn ji bîra xwe nekeyin. Iraq, yekem zebûnê (mîsterî) Ferense ye ji bo çek. Rejîma Baas 12 milyar Dolar qerzdari (deyndarê) Ferense ye. Hukûmeta Ferense dezanêti ku Iraq nekarit qerza xwe bidet bi hasanî. Di nav 2 salên rabûrdû de Bankên Ferensî maweyê (fetreyî) qerzî Iraq 4 çar dirêj kirin. Hukûmeta Ferense, ji aliyek, ditirse ku rejîma Baas qerza wî nedit û ji aliyekî din, ditirse ku rejîma Baas bête gorandin û hukûmeteke nû li Bexda qerza Ferense nedetewe. Béguman, Saddam Huseyin jî vî metersiyê Ferense bi zîrekî bi kar dênêti û giraniya (zexta) xwe siyasî û diplomasiyê dekat ser Ferense li dijî İran, Suriyê û Kurd jî. Hukûmeta

Ferense ji bo ku qerza xwe werbigirêtewe madaratê dawakirinên Iraq diket.

Sebareti bi İran, xweş tete zanîn ku Ferense ji bo 1 milyar Dolar, ku wê carê Ferense qerzdarê İranê bû (rejîma Mihemed Riza Şahê İranê di sala 1974 an de, pare dabû Ferense ji bo çekirina Ferokeyêti taybetî), çendîn nîştîmanî Ferensî da kuştin bi Şaayên wabeste bi İran çî li Paris yan jî çî li Lubnan. Ferense ji bo ku 1 Milyar Dolar nedit bi İran çendîn nîştîmanî (hemwaletiyê) xwe da kuştin. Her bi vî corî, aye Ferense amade nîye ku kurdan bifroşêti bi Iraq, ji bo ku bikaribe 12 milyarê xwe werbigirêti?

Li gel Tirkiyê jî Ferense pêwendî ticarî û siyasî xwe mezin heye. Tirkiyê bi tu cor qebûl naket Ferense piştigiriyê kurdan bikat.

Hukûmeta Ferense xweş berjewendî xwe dezanêti li gel Iraq, İran, Tirkiyê û Suriyê. Ew tu car nexwazêti ji berjewendî xwe bidat ji bo kurdan. Ferense dizanêti ku xeyr kirin bi kurdan jî berjewendiyên wê tîk didet. Ji bo vî, Ferense nek her xeyr bi kurdan naket lê belê eger bitwanî, kurdan bi kar dênêti ji bo berjewendî diplomasiyê xwe li gel dewletên degîrkerên Kurdistanê.

Taktika bi karanîna gelên bindest ji bo berjewendî xwe ne nûye di politika Ferensê de Mêjoye (tarîxa) diplomasiya Ferense pêşan didet, çawan Ferense Duchê (Mir nîs) Varşovî li Polonya çekir, çawan Napolyon, Polonyeyan bi kar anî ji bo berberekani û berjewendî xwe li gel Rusya Qeyser. Mîna Napolyon çawan xwest li sala 1806 pîrsa Polonya biçûk biket bi meseleyê Duchê ya Varşovî, îro jî Mitterand dixwazit pîrsa Kurdistanê biket bi meseleyê kulturî (çandî). Bi vî cor, Ferense, bi reya Institûya Kurd Paris û Konferansa Parisê, pîrsa Kurdistan bi cihan dide nasîn wekî meselekê çandî û mafê mirov, nek pîrsa xebata rezgarî û serxwebûnê. Bi vî corî, kes mîna hukûmetên Iraq, İran, Tirkiyê û Suriyê pê xweş hal nabî. Rejîmên dagîrkerên Kurdistan divê Bravo Bêjin bi Mitterand, ji bo serketina konferansa xwe li Parisê. Bi vî corî, Konferansa Parisê bû bi dardestî Ferense ji bo berjewendî yên xwe li Rojhilatanavîn.

Lê belê, ez nezanim çawan çend serokên kurd, bê ewe ku

nawerok û program û mebestê vî konforansê bizanin, bê lêkolînewekî siyasî, bi hasanî û bi bêhoşî çûn bo Paris, amadeyî vî konforansê bûn. Çawan wan dû car bir nekirin, pêş ewe biçin bo vî konforansê, ku serancam xizmeta Ferensê kir, ne ku xizmeta pîrsa xebata rizgarî û serxwebûna Kurdistanê. Béguman, ji bo vî, xeleta siyasî nek her li ser şanî Institûya Parisê dikeve, lê belê li ser şanî wan kurdan jî dikeve ku amadeyê vî konforansê bûn.

Institûya Kurd ji despêkirina xwe li sala 1983 û heya 3 sal xebata kulturî û çandî baş kir. Dirustbûna Institû li Parisê tiştêkî nû bû ji xebata kurd li derweyê welat. Gorandina hukûmetî Ferensî, ji sosyalist Laurent Fabius bo Gaulliste RPR Jacques Chirac, siyasetê hukûmet beramber bi rekkirawên kulturî yên bégane li Ferense gorî. Hukûmeta Chirac yarmetî pareyê dewlet qedand. Ji wan rekkirawan, yek jî Institûya Kurd bû. Maweyê hukûmeta Chirac rewşa aborî Institû xirab bû. Lê belê ji nû ve hatina sosyalîstan ser hukûm, li sala 1988, dewleta Ferensî dîsa yarmetî parayê Institû da. Ji aliyê din Xanim Danielle Mitterand, Seroka Rêkxirawî Mirovatî (Fondation Franc-Libertes), jîna Serok Komarê Ferense, bi navê kurd, yarmetî aborî Institû da. Wek tete zanîn li nav kurdan, Xanim Mitterand 1 milyon Frankê Ferensî da Institû ji bo xebata kulturî kurdan. Lê belê, bi daxawe, heya îro ev pare bi kar nehatiye ne ji aliyê Institû jî bo xebata kulturî, û ne ji Institû vî pare daye yarmetî rêkxirawên kulturî û rojnamên û govarên kurdan li derweyê welat. Heya îro 2 sal in kurdan li derweyê welat tu xebatêkê kulturî mezin ji Institû nediye. Bi pêçewane, xebata wî kulturî roj bi roj kêmtir dibêti.

Mîna hevalêkî serperestê Institû digot: "Yaho xebata kulturî çî ye? Em îşê mezintir di-kin". Lê belê, bendî pêşînan dibêje: "Eger mîrîşk (mamir) hêka qaz bikit qimî wî didirêti". Xwedê dizanêti vî îşê mezin çî ye? Eger Konferansa Parisê îşê mezin e Institûyê be, xwe wan kurdan ku amadeyî vî konforansê bûne de bibînin, bedaxewe, çî bû.

Mîna bendî pêşînan dibêje: "Eger rêwî ji kûnaye xwe hel gerêti yan gêj dibit, yan jî şer wî dixwet" Institûya Parisê ji armanca xwe ya kulturî helgeriya ji bo siyasetê û "diplomasiyê" kirin û pêwendî kirin, nek bi rêkxirawên kulturî Ferense, ku xwedê dizanêti ku gelek zor in û amadene ku yarmetî kulutrî kurd bidin, belkû bi hukûmetê Ferense û çend dezgayekî wî, ku tete zanîn, pêwendî wan heye bi hukûmetên Iraq, İran, Tirkiyê, û Suriyê re.

Bi nêrina wan kurdan ku amadeyê Konferansa Parisê bûn, rudawên 2 rojên konforansê gelek girantir bûye takû biryarên kotayê wî. Wan kurdan ku deaweta konferansa bûn, dibêjin ku ji du rojên konforansê, serperestên Institû mîna niwênerên Ferensê, nek mîna niwênerên kurdan xebitîne. Ji aliya din, teserîfa wan di nav konforansê de cêgaye nerazibûna hemû kurdan bûye.

Rojnama Ferensî, Liberation ya roja 16 Oktober, nivisandî bû ku rejîma Iraqê jî xwestibû beşdarê vî konforansê be. Ji bo wî Iraq çasêkî endamê "Meclîsa Teşrî" "Nawçe Otonomî" ya kartîni anîye, amadeyê vî konforansê bit. Béguman hukûmeta Ferensî daweta niwênerên rejîma Iraq kiriye. Em dizanîn ku sefirê Iraqê li Parisê tasîra xwe mezin heye li ser hukûmeta Ferensî. Lê belê, cêgaye daxe ku serperestên kurdên vî konforansê bi taybetî Institûya Parisê zanibûn bi vî rolê pişeyê hukûmeta Ferense û agahdarî kurdan nekirine. Sed silav ji Mam Celal Talabani re ku tedexul kiriye. Mam Calal, hurmete Yekêti Nîştîmanî Kurdistan li dijî qisey nahezana parastiye. Weha nebaya, dibû propaganda ku; Celal Talabani li gel niwênerên Iraq li Konforansê daniştuwe li Paris. Bi vî Sînaryo jî gelê kurd baweriya xwe bi hêzêkî mezin wek YNK nedima.

Ji aliyê din, Institû daweta çend çasên, kurdên Tirkiyê jî kiribû. Li derveyî wan şeweyî amadebûna Parlamenterên Kurd di vî konforansê da êsta ji ron nebûye. Ger çasên Kurdistanê Iraqê û Kurdistanê Tirkiyê ku hatibûn dawetkirin (wek Kamran İnan) beşdarê konforansê bûbana, serokên Kurd jî bê ku bizanin, mecbûr diman ku bi cahşa re rûnin. Ev jî plana Ferense ye, planêkî teslîmbûna rîya xebata rasteqî-ne ya çekdarî û, siyasî ye bi rîya gift û goh û daniştin li gel çasên kurd nêwînerên rejîmên dagîrkerên Kurdistan. Rêxistina Rizgariya Filistin (PLO) herçend gelek meseleyên xwe yên siyasî û diplomasiyê pêş xistîye li Rojhelatanavîn û diplomasiyê cihanî lê belê heya îro li gel çasên Filistinê dane-niştîwe.

Eger em kurd bi cahşa re daniştîne qebûl bikin û bêjin "parlamenterên Kurd" gelê Kurd temsîl dikin, wê çaxê, êdî rola YNK (Yekêti Nîştîmanî Kurdistan), PDK-I (Partî Dêmoqrata Kurdistanê Iraqê), PDK-I (Partî Dêmoqrata Kurdistanê İran) PKK (Partiya Karkerên Kurdistan), Tever, Rizgarî û hêzên siyasî yên dinê Kurdistanê çîye? U temsîlê kî dikin? Divê bersiva van pîrsi-yaran jî bidin.

Îro hin kes li derveyî welat, dixwazin xwe bikin Muxtarê Kurdistanê. Ji bo berjewendî sexsiya xwe çavên wan kesana kor bûye û reş ji sipî cuda nakin. Ew kesên ku dixwazin îro, di konforansêkî de ku niwênerên rasteqîne yên gelê Kurd nikarin bipeyivîn, "parlamenterên kurd" li ser navê mîletê Kurd didin peyivandin, ger ev tişt ji nezaniya amatori nebe, gelo armanca wan çîye?

Ew mirovên bégane ji mîna çend endamên Kongresa Amerîkî û Parlemanê Britaniyê û Parlemanê Swêdî û çend mirovên nasraw ku xebat dikin ji bo mafên mirov û piştigirîya azadiya Kurdistan dikin, paşê Konferansa Parisê sar dibînewe, ji xebatê xwe piştigirî bo kurd. Çûnke ew mirovane, yekem care ku niwênerên kurd jî 5 parçên Kurdistanê dibînin, belam

bi pîrc û bilaw, bê yekêti biryar, bê desthilat li nav konforansê, ku goye bo kurd kirawe, û bê desthilat li ser biryarên kotayî vî konforansê.

Qiseyê hevalekî min dîplo-mat dikewite bîra min, ku niha diplomatekî hêja ye û welatê xwe li welatekî Latîn Amerika temsîl dike. Wî digot: "Hûn kurd ku niha tecrûbên beşbûnê nexweşiya SWAPO û PLO dizanin. Nabit hûn jî xeleta wan bikin. Nabit kurd xwe 4 beş bi cihan bide nasîn. Divê hûn bi xwe di nav xwe de yek bigirin paşê xwe bi cihan bidin nasîn". Belê heya îro bégane piştigiriyê kurd nakin, bi tundî çûnke nizanin kê kî ye. Bedaxewe, gelek rêkxiraw û hîzb û cebhe û tevger û serokê me hene.

Zor ji wan mirovên bégane ku amadeyî Konferansa Parisê bûn, çend sal bû dixwestin konforansêk cihanî baş bikin, li ser pîrsa kurd. Belam, bi daxewe, hêz û tuwane û potansiyela van mirovan bi hewa (zahha) çû. Konferansa Parisê nikarî bi şewekî rind û jîrane tuwanayê wan mirovan bikar bihênêti bo berjewendî gelê me, ya zulim lê kiraw ku îro ziyatir ji hemû rojek pêwîstî bi piştigirî cihanî ye.

Ji aliyê din, mirovek mîna Bernard Kouchner ku îro Wezirê Karê Mafên Mirove li hukûmeta Michel Rocard, ku heya do hevalî kurd bû, bi taybetî hevalî şehîd Abdulrahman Qasemlo bû, bi destê xwe daw û dermanî dibir bo Kurdistanê Rojhilat, konferansa Parisê vî mirovê xiste nav muşkilê vî konforansê ku neytanî bi cwa-mêrane ji jêrî derbas bêt. Belkî bûnî vî mirovî jî navbeyna xebata xwe mîna wezirî Ferensî û mîna dostê kurd vî xiste nav tenaquiz (nakokî) û muşkilêwe û bû bi hoyî teserîfî nebaşî beramber kurdan. Bo vî mesele ji bendek pêşîyan heye dibêje: "Ager hatû barî hêştir (qatir) dana ser kerek, ker, bar firk (bi hewe) didat". Bernard Kouchner jî, lewaneye, dawî Konferansa Parisê dest ji piştigirî kurdan re berdat. Belê, eve ye ancama (aqîbet) îş û karî pele û amatori û nezani. Mîna bendî pêşînan dibêje "Swarbûn eybeke û peyabûn ji du eybe".

Em hêvîdar in ku Institûya Parisê dest ji karê siyasî helbigirêti û ji nû ve dest bi xebata kulturî û çapkirina kovar û kitêb bike, ji bo xizmeta kulturî kurd. Herweha, wan serokên û niwênerên kurd, ku meydana xebata çekdarî cê hêlan û bi germî hatin ji Kurdistanewe bo Konferansa Parisê, ji bo agadarkirina cihan li zilm û zordarî dewletên dagîrkerên Kurdistan li dijî gelê me yê bindest, siqe (bawerî) ya xwe bi xebata derveyî welat nebirin. Em kurd, divê sud ji dersa Konferansa Parisê werbigirin ji bo xebata ayende ya xwe. U Konferansa Parisê divê ji bo Kurd bibe dersek

Salah Cumhur
Cinêve; 23. 10. 1989

Didemek ji Konferansa Parisê

Foto; ANK

Paris Konferansı Kürtlere bir ders olmalıdır!

Paris Konferansı; Kürdistan'ın bütün parçalarından Kürtlerin biraraya gelmelerini, Kürt ulusunun geleceği üzerine görüş alışverişinde bulunup tartışmalarını, Kürt isteklerinin ortaya çıkması ve Kürdistan sorununun dünyaya tanıtılması gibi iki işlev gördü.

Bu da Kürt halkı üzerinde yoğunlaşan terörü; Halepçe jenosidi ve Behdinan'da Irak rejiminin gerçekleştirdiği kimyasal saldırılara maruz kalan Kürt halkının konumunun ortaya çıkardığı sonuçlarıdır.

Ancak, Kürt halkının kurtuluş ve bağımsızlık yolunda attığı yeni adımlar zorluklarla, siyasi ve diplomatik yanlışlarla birlikte yürüyor.

Paris Konferansı, Kürtlerin attıkları her yeni adımın bilincinde olmaları gerektiğini, bir kez daha Kürtlerin dostlarını ve düşmanlarını iyi tanımları gerektiğini, bunlar yapılmazsa büyük siyasi yanlışlara düşülebileceğini gösterdi.

Paris Konferansı'na katılan bir çok Kürt açısından, Fransa'nın Kürt düşmanı olmasa bile, Kürt dostu da olmadığı ortaya çıktı. Celal Talabani'nin de belirttiği gibi, Türkiye, İran, Irak ve Suriye ile ekonomik ilişki ve siyasi çıkarlarını korumak için "Acaba Fransa hükümetinin Kürtlere karşı iki yüzü bir siyaseti yok mudur?"

Kuşkusuz Kürdistan'ı işgal eden devletlerin Kürt halkı üzerinde dört parçada sürdürdükleri zulüm ve zorbalığı dünya kamuoyuna duyurmak, önemli bir faaliyettir. Kürt sorununun dünya halklarına ve devletlerine tanıtılması salt iyi bir çalışma olmayıp, kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesinin başarıya ulaşması açısından da gerekli ve zorunlu bir çalışmadır.

Bilindiği gibi kanlı Saddam rejiminin kimyasal silahlarla gerçekleştirdiği Halepçe jenosidi ve Behdinan saldırısının dünyaya duyurulması, dünya kamuoyunun Kürt sorununa bakışının değişmesine yol açmıştı. Kuşkusuz Irak, İran, Türkiye ve Suriye devletleri tarafından boyunduruk altında tutulan, ezilen, sömürülen ve hakları ihlal edilen Kürt halkının bu konumunun dile getirilmesi ve adı geçen devletlerin Kürt halkına yönelik gayri-insani uygulamalarının defşire edilmesi bazı devletleri de etkiliyor. Bilindiği gibi geçtiğimiz yaz İngiltere hükümeti Irak'a yapılan savaş uçağı satışlarını durdurdu. Dünya kamuoyunun artan ağırlığının İngiltere hükümetinin bu kararı almasında etkisi yadsınmaz.

Ne varki, "Her buluttan yağmur yağmaz" Kürt atasözünde olduğu gibi, uluslararası her ilişki de Kürtlerin yararına olmayabilir. Biz, Kürtler, Kürt sorununun dünyaya nasıl tanıtılması gerektiğini öğrenmeliyiz. Biz, hangi şahısların, siyasi örgütlerin, kültürel örgütlerin ve devletlerin Kürt halkını tanıdıklarından haberdar olmalıyız. Sorun sadece Paris'te veya Stockholm'de konferans düzenlemek değil. Kürt sorununun yabancılara tanıtılması, bütün siyasi güçleri ile Kürdistan ulusal kurtuluş hareketinin dış politikasını, uluslararası siyaseti ve dünya diplomasisini kapsamaktadır. Bu da bir kişinin, bir kültür kurumunun ve bir tek siyasi örgütün mücadelesi ve altından kalkabileceği bir iş değildir.

Bu gün Kürt halkının yararını düşünen hiç kimse tek taraflı olarak yüksek bir seviyede Kürt sorununu bir tarafa veya devlete tanıtamaz.

Uluslararası siyaset ve dünya diplomasisi amatörlerin işi değil, profesyonellerin işidir. Fransız siyaset bilimcisi Ray-

mond Aron ve Alman strateji bilgini Klaus Wist'in dediği gibi; *Diplomasi; savaşın görüşme ve tartışmalar düzeyinde devamı* demektir. Bugüne kadar halkımızı savaşta yenemeyen düşmanlar, bazı devletlerle olan ilişkileri içinde onun bağımsızlığı sesini kesmek istiyorlar. Biz Kürtler, her ne kadar işgalci güçlere karşı askeri olarak üstün bir başarı elde edemediysek de, profesyonel bir çalışma ile yurt dışında düşmanlarımızı tecrit etme şartlarına sahibiz.

Diplomasinin de bütün çalışma alanları gibi, kendine ait kural ve yöntemleri vardır. Söz konusu kural ve yöntemler esas alınmadan bir çalışma yapmaktansa, hiç yapmamak amatör bir çalışmadan çok daha iyidir. Paris Kürt Enstitüsü yöneticileri de işte bu ve diğer benzer hatalara düşmüştür.

Herseyden önce biz, Fransa'nın Ortadoğu'daki siyasi rolünü gözden uzak tutamayız. Irak, Fransa'nın en önemli silah alıcısıdır (müşterisidir). BAAS rejimi Fransa'ya 12 milyar Dolar borçludur. Fransa hükümeti Irak'ın borcunu kolay kolay ödemeyeceğini iyi biliyor. Geçen iki yıl içinde Fransız Bankaları Irak'ın borç vadelerini dört kez uzattı. Fransız hükümeti BAAS rejiminin borçlarını ödemeyeceğinden, ve BAAS rejiminin düşmesi halinde yeni oluşacak Bağdat hükümetinin de borçlarını ödemeyeceğinden oldukça korkuyor. Kuşkusuz, Saddam Hüseyin, Fransa'nın bu korkusundan ustaca yararlanarak, Fransa'ya karşı diplomatik ve siyasi ağırlığını kullanarak, Fransa'nın İran, Suriye ve Kürtlere karşı tavır almasına gayret ediyor. Fransız hükümeti de Irak'tan alacağını koparabilmek için, Irak'ın isteklerine karşı kayıtsız kalmıyor.

İran örneği henüz hafızalardan silinmiş değil. Fransa, İran'a olan 1 milyar Dolarlık borcu için, bir çok Fransız vatandaşının Fransa'da ve Lübnan'da öldürülmelerine göz yummuştu. O zaman Fransa İran'a borçluydu. Şah Rıza 1974 yılında Fransa'ya özel savaş uçakları yapımı için 1 milyon Dolar vermiş, Fransa, İran'daki rejim değişikliğinden sonra bu parayı ödememe yolunu seçmişti. 1 milyar Doları İran'a ödemeyerek bir çok vatandaşının katline sebep olan Fransa, acaba Irak'tan 12 milyar Dolarını koparmak için, Kürtleri Irak'a satmaya hazır değil midir?

Fransa, Türkiye ile de çok geniş ticari ve siyasi ilişkilere sahiptir. Türkiye'nin de Fransa'nın hangi şekilde olursa olsun Kürtleri desteklemesini kabul etmeyeceği ortada. Fransa hükümeti, Türkiye, İran, Irak ve Suriye ile olan çıkar ilişkilerini çok iyi biliyor. Fransa hiç bir zaman da çıkarlarını Kürtler için feda etmez. Fransa'da biliyor ki, bugün Kürtlere hayır yapmak onun çıkarlarına aykırıdır. Bundan dolayı da Fransa, sadece Kürtlere hayır yapmamakla kalmıyor, başarabilirse, Kürtleri, Kürdistan'ı işgal eden devletlerle olan diplomatik çıkarları için kullanmaya çalışıyor.

Kendi çıkarları için ezilen halkları kullanma taktiği Fransa politikasında yeni bir şey değildir. Fransa diplomasi tarihi, Fransa'nın Varşova Dük-lüğünü, Polonya'da nasıl oluşturduğunu, Napolyon'un çıkar

çatışması uğruna Rus Çarlığına karşı Polonyalıları nasıl kullandığını, bize gösteriyor. Nasıl ki 1806'da Napolyon küçük Polonya sorununu Varşova Dük'lüğü sorunu haline getirmeye çalışıyordusa, Mitterand da bugün Kürt sorunu Kürt sorununu haline getirmek istiyor. Bunun için de, Fransa, Paris Kürt Enstitüsü ve Paris Konferansı ile Kürdistan sorununu dünya'ya bir ulusun kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesi olarak değil, insan hakları ve kültürel sorun olarak sunuyor. Bu yönüyle de hiç kimse bu konferanstan Türkiye, İran, Irak ve Suriye hükümetleri kadar memnun olamaz. Kürdistan'ı işgal eden rejimler, Paris Konferansının başarısından dolayı Mitterand'a teşekkür etmeliler. Bu şekilde Paris Konferansı Ortadoğu'daki çıkarları açısından Fransa için bir başarı sayılır.

Ancak ben, bazı Kürt liderlerinin konferans programı ve içeriğinden habersiz, siyasi bir araştırma yapma gereği duymadan ve gelişigüzel bu konferansa nasıl katıldıklarını anlamıyorum. Bu liderlerin konferans sonuçlarının Kürdistan'ın kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesine değil, Fransa'ya yarar sağladığını nasıl göremediklerine şaşıyorum. Kuşkusuz, yapılan siyasi hatada sadece Paris Enstitüsü'nün değil, konferansa katılan Kürtlerin de payı vardır.

Kürt Enstitüsü 1983'te kuruluşundan sonra 3 yıl bazı olumlu kültürel çalışmalar yaptı. Paris Enstitüsünün kuruluşu yurtdışındaki Kürtlerin çalışmalarını açısından da yeni bir adımdı. Enstitü, çalışmalarının başlangıcında bazı kitap ve dergiler yayınlanarak, yurtdışındaki Kürt aydınlarını iyi bir tartışma ortamına çekti. Sosyalist Laurent Fabius hükümetinin devrilerek yerine De-Gaulle'ci Jacques Chirac hükümetinin kurulmasıyla yeni hükümetin yabancı kültür kurumlarına yönelik politikası da değişti. Chirac hükümetinin ekonomik yardımlarını kestiği söz konusu yabancı kültür kurumları arasında Kürt Enstitüsü de bulunuyordu. Chirac hükümeti döneminde Enstitü'nün ekonomik durumu kötüleşti. Ancak 1988 yılında işbaşına gelen sosyalist hükümet yeniden Enstitüye yardım yaptı. Öte yandan Fransa Cumhurbaşkanı'nın eşi ve Fransa Özgürlükler Vakfı Başkanı bayan Danielle Mitterand da Kürtler adına Enstitüye ekonomik yardımda bulundu. Bilindiği gibi Bayan Mitterand Kürtlerin önünde kültürel faaliyetleri için Enstitüye 1 milyon Frank yardımda bulunmuştu. Ancak ne yazık ki Enstitü bu parayı bugüne kadar ne kendi yaptığı bir kültürel çalışmaya ve ne de yurtdışında sürdürülen herhangi bir kültürel çalışmaya, dergi veya yayına kullanmadı. Son iki yıl içinde yurtdışındaki Kürtler, Enstitünün yaptığı ciddi bir kültürel faaliyete tanıklık olmuş değiller. Aksine Enstitü'nün kültürel çalışma-

□□□ Ekonomi dalında master yapmış olan, Salah Cumhur, Uluslararası İlişkiler konusunda diploma sahibidir. 1982 yılından beri BM'de Kürt sorunu ile ilgili araştırmacı olarak çalışan, S. Cumhur, halen ABD ve SSCB'nin Kürdistan Siyaseti üzerine (1970-1988) doktora çalışması yapmaktadır.

Yandaki resimde, S. Cumhur BM İnsan Hakları Komisyonu toplantısında.

Foto: ANK

ları gün be gün azalıyor. Bir Enstitü yöneticisinin: "Yahu kültürel faaliyet nedir? Biz daha büyük işler yapıyoruz!" biçimindeki sözleri bize "Tavuk kaz yumurtası yapmaya kalkarsa kıcı yırtılır." atasözümü hatırlatıyor. Tabii Enstitü yöneticisinin kastettiği bu büyük işin ne olduğunu allah bilir. Eğer Enstitü'nün bu büyük işi Paris Konferansı ise, konferansa katılan Kürtlerin ne yazık ki kıçlarının nasıl yırtıldığını bizzat kendileri görecekler.

Atalarımızın dediği gibi: "Tilki ininden çıkarsa ya sersemle ya da aslana yem olur." Paris Enstitüsü'nde kültürel çalışma alanından çıkarak, siyaset, "diplomasi" ve çeşitli ilişkiler içine girmiştir. Tabii bu ilişkiler sadece Fransa kültür kurumlarıyla değil, bunların sayılarını allah bilir, belki bu kurumların çoğu Kürt kültürüne yardıma da hazırды, ancak Fransa hükümetinin bazı kurumları bilindiği gibi Türkiye, İran, Irak ve Suriye hükümetleri ile de ilişki içindedir.

Konferansa katılan Kürtlere göre, 2 günlük konferansın gelişmeleri sonuç kararlarıyla beraber ağır olmuştur. Konferansa davet edilen Kürtlerin belirlemelerine göre, Enstitü Başkanı 2 gün boyunca bir Kürt temsilcisinden ziyade, Fransa'nın temsilcisi gibi davranmıştır. Öte yandan konferanstaki uygulamaları bütün Kürtleri rahatsız etmiş bulunuyor.

16 Ekim tarihli Fransız gazetesi *Liberation* Irak rejiminin de bu konferansa katılmak istediğini yazdı. Bunun için de Irak kukla "Otonomi Bölgesi Yasama Meclisi" (Meclis Teshrii) üyesi bir şahs'ı konferansa katılmak amacıyla Paris'e göndermişti. Kuşkusuz Irak rejiminin temsilcisini Fransa hükümeti davet etmiştir. Irak'ın Paris Elçisinin Fransa hükümeti nezdinde büyük bir etkiye sahip olduğu biliniyor. Ancak, ne yazık ki bu konferansın örgütlenmesinde rol alan Kürtler, özellikle de Paris Enstitüsü Fransız hükümetinin bu oyunundan Kürtleri haberdar etmemişlerdi. Bu konuda çok isabetli bir müdahalede bulunduğu için Celal Talabani'yi saygıyla selamlıyorum. Böylece Celal Talabani YNK'nın (Kürdistan Yurtseverler Birliği) itibarını da korumuş oldu. Aksi bir tavır sergilemiş olsaydı, Celal Talabani'nin Irak temsilcileri ile konferansta görüştüğü propagandasına yol açar, böylece Kürt halkının büyük bir siyasi güç olan YNK'ya güveni kalmazdı.

Öte yandan, Enstitü, bu konferansa katılmaları için bazı Türkiye Kürdistan'lı şahş'ları da davet etmişti. Onların dışında Konferansa katılan Kürt asıllı milletvekillerinin de bu toplantıya hangi koşullarda geldikleri henüz netleşmiş değil...

Irak'lı şahşların ve Türkiye'den davet edilmiş olan şahşların (Kamran İnan vb.) toplantıya katılmaları halinde, Paris Konferansı Kürt liderlerini şahşlarla beraber oturmaya da "mecbur" edecekti.

Fransa'nın yürüttüğü bu planın amacı, Kürdistan'ı işgal eden rejimlerin şahş'ları ile görüşmeler yoluyla Kürdistan'da siyasi ve askeri olarak sürdürülen gerçek mücadeleden teslim alınmasıdır. Bu güne kadar Ortadoğu'da ve dünyada bir çok siyasi ve diplomatik işteğini kabul ettirmiş olan FKÖ bile Filistinli şahşlarla görüşmeyi kabul etmemiştir.

Eğer biz Kürtler, Kürt şahş'ları ile oturmayı kabul edecek olursak, ve "Kürt parlamenterler" in de Kürt halkını temsil ettiklerini kabul edersek, o zaman YNK (Kürdistan Yurtseverler Birliği), I-KDP (Irak Kürdistan Demokrat Partisi), I-KDP (İran-Kürdistan Demokrat Partisi), PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tevger ve Rızgari ile diğer siyasi güçlerin rolü nedir? Ve bu güçlerin kim temsil ettiğine de cevap vermek gerekir.

Bu gün bazı kimseler yabancının yardımı ile yurtdışında kendilerini Kürdistan'ın muhtarı yapmak istiyorlar. Şahsi çıkarların gözlerini körelttiliği bu kişiler, siyahla beyazı ayırt edemiyorlar.

"Kürt Parlamenter"leri lanse edip, Kürt halkının gerçek temsilcilerinin konuşmadığı uluslararası bir konferansta Kürtler adına konuşmalarını sağlayanları yaptıkları amatörce bir çalışma değilse, bu oyunun anlamı nedir?

Büyük bir olasılıkla Kürtlerin insan haklarını ve Kürdistan'ın özgürlüğünü savunan tanınmış yabancı şahsiyetler, bir kaç ABD kongre üyesi, İngiliz parlamenterler, İsveçliler Paris konferansından sonra Kürtleri destekleme faaliyetlerinden soğuyabilirler. Çünkü bu insanlar ilk defa Kürdistan'ın 5 parçasından Kürtleri bir arada görüyorlar, ama birlik içinde kararlı ve söz hakkına sahip olarak değil, güya Kürtler adına, Kürtler için yapılan bir konferansta, Konferans sonuç bildirgesine bile müdahale edemeyecek bir durumda.

Bu satırları yazarken, halen Latin Amerika'da ülkesini elçi olarak temsil eden değerli bir

diplomat arkadaşımın bir sözünü anımsıyorum; "Siz Kürtler SWAPO ve FKÖ'nün deneylerini biliyorsunuz. Siz onların hatasını yapmamalısınız. Kürtler kendilerini dünyaya 4 parça olarak tanıtmamalıdır. Önce kendi içinde birlik olup sonradan kendinizi dünyaya tanıtmalısınız." Evet bu güne kadar hala yabancılar Kürtleri

etkin bir biçimde desteklemiyorlar. Çünkü, kimin ne olduğunu bilmiyorlar. Maalesef bizim bir çok örgüt, parti, cephe, hareket ve liderimiz var. Paris konferansına katılan yabancılardan bir çoğu yıllardan beri Kürt sorunu üzerine iyi organize edilmiş bir uluslararası bir konferans toplanmasını isteyen kişilerdir. Ne yazık ki, bu kişilerin güçlü olanakları ve potansiyeli boşa gitti. Maalesef Paris Konferansı zulüm altında olan ve bugün her zamandan daha fazla uluslararası dayanışmaya ihtiyacı olan halkımızın yararları için bu kişilerin imkanlarını iyi bir şekilde, ustaca kullanamadı.

Öte yandan, Michel Rochard hükümetinde İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı ve dün kadar Kürt dostu, özellikle Şehit Dr. Abdurahman Kasemlo'nun dostu olan ve kendi elleriyle Doğu Kürdistan'a ilaç taşıyan Dr. Bernard Kouchner gibi bir şahs alınının akıyla altından kalkamadığı Paris Konferansı sorunu bir hale getirdi. Bir yandan Fransa hükümetinde bakanlık görevinde bulunması ve öte yandan Kürt dostu olması Dr. Bernard Kouchner'i çelişkili ve sorunlu bir duruma sokarak, Kürtler için iyi olmayan tasarruflarda bulunmasına yol açtı. Bu konuda da yine bir Kürt atasözünü aktarmadan geçemiyorum; "Eğer katır yükü eşeğe vurulursa, eşek yükünü atar." Bernard Kouchner'in de Paris Konferansından sonra Kürtlerle dayanışma faaliyetlerinden elini çekmesi mümkündür. Evet amatörce ve bilinçsiz yapılan işin sonu budur. Yine atalarımızın dediği gibi; "Binmek bir ayıp, inmek de iki ayıptır."

Umarız ki Paris Enstitüsü elini siyasi işlerden çekip, yeniden kültürel çalışmalara, dergi, kitap yayınına başlayarak Kürt kültürüne hizmet eder. Yine umarız ki, sıcak silahlı mücadele alanından, Kürdistan'dan, işgalci devletlerin Kürt halkı üzerinde sürdürdüğü zulmü dünyaya anlatmak için bu konferansa gelen siyasi liderler yurtdışındaki çalışmalara olan güvenlerini yitirmesinler.

Biz Kürtler, gelecekteki faaliyetlerimiz için Paris Konferansından ders almalıyız.

Salah Cumhur
Cenevre - 23.10.1989

Geçen sayımızda Paris Konferansı Sonuç Bildirisi'nde BM Yüksek Mülteci Komiserliği (HCR) tarafından Kızıl Haç Merkezi olarak çevrilmiştir. Doğrusu BM Yüksek Mülteciler Komiserliği'dir. □□□

Malmîsanij

“Bi zaravayê dimilî jî dê berhemên hêja bên nivîsîn”

□ *Ji kerema xwe re, tu dikarî xwe bi xwendevanan bidî nasîn?*
□□ Ez li gundekî Kurdistanê Bakur ji diya xwe bûme. Min xwendina xwe ya pêşîn û navîn li Kurdistanê, universîtê jî li Anqerê xelas kir. Paşê, min çend sal li Kurdistanê mamostetî kir.
Ez di 1982'an de ji welêt derketim û hatim Awrûpayê. Min li Parisê, li Unîversîta Sorbonnê beşê zimanê Îranî (*Les etudes iraniennes*) xwend.

□ *Te kengê dest bi nivîsînê kir û çawan?*
□□ Min berê jî carna dinivîsî. Lê nivîsara min a yekemîn di 1976'an de, di kovarekê de weşiya. Ez bi xwe bi zaravayê Kirdkî (Dimilkî, Zazakî) û bi Tirkî dinivîsim.

□ *Li gor baweriya te, rewşa edebiyata Kurdî îroj çawan e?*
□□ Li gor zanîna min, meriv dikare bi kurtî halê edebiyata Kurdî ya îroyîn û zaravayên wê weha ifade bike:

a- Demekê bi zaravayê Goranî (Hewramî) gelek tişt hatiye nivîsîn û bi vî zaravayê edebiyateke xurt ji me re mîras maye. Lêbelê îroj bi vî zaravayê nayê nivîsîn.

b- Ez di derheqê nivîsîn û edebiyata zaravayê Lûrrî/Feylî de zêde tişt nizanim. Li gor zanîna min, bi vî zaravayê kêmtir tişt hatiye nivîsîn lê îroj bi vî zaravayê nayê nivîsîn.

c- Bi zaravayê Kurmancîya Jêrîn gelek eserên edebî yên nivîskî hene. Îroj jî edebiyateke xurt û hêvîdar a vî zaravayê heye.

d- Bi zaravayê Kurmancîya Jorîn jî edebiyateke klasîk ji me re mîras maye ku tê de şairên navdar ên wekî Melayê Cizîrî û Ehmedê Xanî hene. Lêbelê eserên ku îroj bi vî zaravayê tên nivîsîn ewçend ne xurt in. Di van salên dawîn de nivîskarên vî zaravayê dixebitin da ku ji xwe re rê vekin û roj bi roj bi vî zaravayê bêtir kitêb tên nivîsîn.

Berhemên edebî yên vî zaravayê îroj kêmtir jî xebat û lebata nivîskarên îroj yên vî zaravayê nîşan dida ku sibê roj, ji sedî sed, berhemên xurt dê bên nivîsîn. Xebata nivîskarên roja me dê roj bi roj, pêşve here û ew dê bi kêrî nîşên nû bêt.

e- Bi zaravayê Dimilkî (Zazakî)

ku em bi xwe jê re dibêjin Kirdkî jî heta van salên dawîn zêde tişt nehatibû nivîsîn. Lêbelê di van salên dawîn de, hin heval bi vî zaravayê dinivîsin. Bi vî zaravayê jî roj bi roj berhemên hîn hêja dê bên nivîsîn.

□ *Bi baweriya te problem û zehmetiyên ku li ber ziman û edebiyata me ne, çi ne?*

□□ Problem û zehmetiyên me çi ne? Bêguman, ew pir û pir in.

a) Berê her tiştî halê Kurdistanê yê polîtîk bi xwe ne halekî baş e. Problemê me yê mezintirîn polîtîk e, serokê derdên me ev e.

Li welatê me yê şîrîn û bi taybetî jî li Kurdistanê Bakur (Kurdistanê Tirkîyê), xwendin û nivîsina kurdî qedexe ye. Li vî beşê welatê me, ji ber vî sebebê, pêşketin û geşbûna edebiyata kurdî, çi Kurmancî çi Dimilkî, pir zehmet e.

b) Ji ber sebebên jorîn, îroj nivîskarên me yên profesyonel, hima hima tune ne. Nivîskarên me yên ku dev ji welêt berdane û îroj li welatên xerîb dijîn, mecbûr in ku rojê heşt saetan li fabrikayekê yan jî li derekî din bixebitin. Merivê ku rojê heşt saetan li fabrikayekê, yan jî li derekî din kar bike, çawan dikare eserên hêja binivîse? Rastiya wê, eger ev ne bê îmkân be jî gelek dijwar e. Ji bo nivîsandina eserekê - em dev ji îmkânên din berdin- berî her tiştî west divê.

Nivîskarê me ne xwendiyê îmkânê e û kes yan jî organizasyona ku destê wî bigire, jê re bibe alîgir, çi heft ku îroj tune. Ji ber ku organizasyonên me bi xwe jî ne xwendiyê îmkânê in û barê wan jî barê nivîskarên jî girantir e.

c) Dîsan jî ber sebebên jorîn, xwendevanên ku kitêbên Kurdî bixwînin, pir kêmtir in.

Halê welatê me û halê nivîskarên me yên derveyî welêt weha be, bi vî neve halê edebiyata me jî dê weha be.

Divê em çi bikin? Divê ku em organizasyonên kulturî ava bikin û bi organizasyonên siyasî yên Kurdistanê re dan û stendina xwe xurt bikin. Divê em destê hevûdu bigirin û bi hev re bixebitin, bi hev re bitêkoşin da ku em bikaribin qet nebe hin problemên xwe çareser bikin. Hember zehmetiyan, divê em bêhêvî nebin, çi ji destê me tê em bikin, divê em layiqî pêşmergeyên Kurdistanê bin.

□ *Te çawan dest bi nivîsina Dimilî kir? Li ber nivîsina Dimilî çi zehmetî hene?*

□□ Zehmetiyên nivîsina Dimilî pir in. Gava min dest bi nivîsînê kir, li ber destê min tu tiştê nivîsandî tunebû, min bi Dimilî tiştêkî nivîskî nedîtibû. Hingê bi Dimilî bi tenê du Mewlûd hebûn. Lêbelê ev jî bi herfên Erebi bûn, ji aliyê rêziman zêde feyda wan nebû. Me ji sifirê dest pê kir. Di destpêkê de me awayê xebirdanê yê Dimilî esas girt. Ji ber ku zimanê edebî pirî caran li ser zimanê xebirdanê ava dibe. Ji aliyê nivîskî, Dimilî pir dereng ketiye. Her ziman bi pêşketina dewr û dewranê şêkil digire û dixemile. Prosedura zimanan û nivîskaran heye. Lê herçî zaravayê Dimilî ye, hê nû tê nivîsîn. Bi herfên Latînî nivîsina wê hê nû dest pê kiriye. Yanê zimanê nivîskî wekî mîras tune, ger hebe jî ji me re ev mîras nemaye. Çav hînî xwendina Dimilî nebûye. Mesela navê Mehmed dikare bi van awayan bête nivîsîn: Mihemed, Mehemed, Mihemed, Muhammed, Muhemed... û h.w. Lê kîjan rast e? Ji ber ku îmlayek mustereke tune, herkes bi awakî dinivîse. Herweha kitêbên berdest ên ku meriv bikaribe jê kelk bigire, wekî ferheng, kitêbên gramere û h.w. tune. Bê kitêbên weha jî zimanê zaravayê pêşkeve? Û em ne li welat in. Ev jî yek ji zehmetiyan e. Dan û stendina me bi zimanê me re ewçend ne xurt e. Meseleyeke din jî heye, di zimanê xebirdanê de fêrgeh mezî hene. Her navçe li gor xwe dipeyive û yekitiya wan tune. Mesela xebirdana navçeyên Pîran, Dêrsim, Qocgirî, Motkî û Siwêregê cihê ye. Ger em peyvekê mîsalê bidin, ji ‘*kevrosk*’ê re bi Dimilî weha dibêjin: *arûş, aroş, argoş, hargûş, arwêş, awrêş, arbêş, erbêş...* yanê ev peyv bi cî diguhere. Bi hezaran mîsalên weha hene.

Lê digel van zehmetiyan, îroj pêşketinek jî heye. Niha, qet nebe hin nivîs û penc-şêş kitêb li ber destê me hene. Meyilekî ber bi nivîsina Dimilî heye. Xelk dixwaze bi Dimilî binivîse.

□ *Niha li ber te çi xebat hene? Plan û programên te yên bê çi ne?*

□□ Ez dixwazim gelek tiştan binivîsim. Lêbelê zêde wexta min tune. Ji ber ku ez dixebitim, rojê heşt saet kar dikim, bila nivîsîn li aliye-kî be, ji xwendinê re jî wext namîne. Baş ev e ku ez niha qalê ‘*plan û program*’ê nekim.

Mehmed Uzun

Herakleitos

Bi çarebê to Herakleitos,
ay hewawo ki to va
hima ay hewa:
“panta rei, panta rei”
herme çi herrikiyêno, şono.
“Polemos”
ki ma lej vanim
hima nêvindert.
Lej bêvernî, bêpeynî...
Labelê haya to pey esta Herakleitos,
ti zanî, se vanê ma ra?
Kenê ki
ma rayna
royo verîn di bişuwê.
De ti vaje,
no aqil o Herakleitos?
Wazena wa bawkalê yîni Cengîz bêro,
yew ro di caran
di finî şuwêno kes?

Stockholm, 1983

* *panta rei*: (Yunankî di) hemî çi herrikiyêno
** *polemos*: (Yunankî di) lej, ceng

Zera Mi

Zera mi
hinî qandê waştada çimzeng û porker
û beşnari û lewtêniki
nêerzena, nêperpiziyêna.
Belê, ancîna zî
zera mi nika zîz a.
Labelê a,
çiqas zîz
û zêrşikta û perşikta ya,
pergenda ya,
qandê çîyna wo.

Anika zera mi çeharlejg a,
çeharşax:
Lejga yew, hîranê Pîranî
û miyanê koyanê Dêrsimî dir
çanqilyaya, biya çewt.
Lejga ye, Silêmaniya û Hewlêr dir
çungirriyaya.
Yew, çorşmey Mehabad û Senendej ya
zey vîya lay a.
Yew zî sindorê corênê Sûrîya ver o
heway tîmaran
surrikeya ya.

Zera mi
cenîya çeharmerde,
birîna çeharçime
û dara çeharşax a.
Nêtebitiyêna,
xo wena,
miyan dir ax û wax a.
Masaya,
nexefiyaya,
pendusaya.
Yew surbun ki nêteqaya.

Silvan, 1980

Malmîsanij

NIVÎSKARÊN KURD

6

KOYO BERZ

Ez Qeçeko Werdiya

Ez qeçeka, werdiya
Gula bihariya
Zey vilika abyena
Boya cenetî ana

Ez qeçeko bol şena
Deyan sero kaykena
Enbazandê xodi ravêmena
Kesî di pêro nêdana

Ez qeçeka zey vilik
Nira awdayeni wişk bena
Kesîrê çim sûrey nêkena
Enbazandê xodi weş kaykena

Ez qeçeko altûna
Awdeya qîmet bena
Nêwîniyê mi ra wişk bena
Girdan ra posanayîş pawena

Ez qeçeko werdiya
Gula bihariya
Zey vilika abyena
Boya cenetî dana

Koyo Berz
4.4.1989

Qiseyê Çorşmey Sewregi

Keko, dayê, wayê, bira
Ez veyşana, teyšana
Kokê meweri aşana
Erdê sûrî verşana
Kokê paşayan weşana
Mezelê Sûltana aşana
Sero pist denişna
Alûwa xo pira şana

Vay vera ciwên pêşana
Bîrî sero kondêz denişna
Paşayan vëro mil nêrona

★★★
Bûrî bûncikî
Debewî quncikî
Enbazi
Biyê canbazi
Înî
Kurna ci bî pirê gûnî
Lolîkî
Biyê zey golîkî
Keynekî
Biyê vilîkî
Arwêşî
Biyê derwêşî
Kerey
Biyê merey
Kesey
Biyê masey
Biya siya adirçani
Qeçkêno hêlkerê
Govendî sûrkerê
Bancê dergan
Bûrê nerman
Êkî şeqenê
Dest pa menê
Xenzirê miyandê dahlan
Bilbilê serdê daran
Oşt va
Kutik lawa
Maşella mastêr Ella
Topêda qumaşîya Eyşira
Wextê Seydî beno
Gi taziyeri yeno

Arekerdax: Koyo Berz

“Edebiyata Kurdî gavên mezin davêje.”

□ *Ji kerema xwe re, tu dikarî hinek agahdari li ser xwe bidî xwendevanan?*

□□ Ez di sala 1950 î de, li Kurdistana Turkîyê, li bajarê Sewregê, li gundê Mextelê hatime dinê. Li gundê me dibistan tunebû, em ji bo dijmintiyê ji gundê xwe derketin û em hatin gundê Anazoyê. Min xwendina xwe ya dibistana destpêkê heta sinifa 4 an li gundê Anazoyê xwend. Piştî sinifa 4 an, me mala xwe bar kir, em hatin Sewregê û min sinifa 5 an li Sewregê di dibistana, Şaîr Îbrahîm Rafet de xwend. Min xwendina xwe ya dibistana navîn û lîsa zeneatê li Sewregê, di sala 1969 an de qedand. Piştî qedandina lîseyê ez çûm Zengildaxê û min li wir memûrtîya qontrola çêkirina rêya Bolûyê-Zengildaxê kir. Qasê şeş mehan ez li wir mam. Piştra ez hatim Edenê û li wir ketim “Devlet Su İşleri.” Ez li wir bûm şef. Sala 1973 an min leşkeriya xwe qedand û car din ez zivîrim ser karê xwe yê berê yê Edenê.

Berê di nav *Turk-İş* de sendîqa hêza çepê, *Ges-İş* hebû, paşê ew sendîqa belav bû û têkçû. Sala 1976 an me ew sendîqa ji nû ve, bi navê *Yeni Ges-İş*’ê, li Edenê, li İzmirê û li Enqerê damezirand. Ew sendîqa berê bi serê xwe hat damezirandin û du sala dom kir. Piştî sala 1978 an de me qerar girt û em ketin nav DİSK’ê.

Ji sala 1976 an heta sala 1978 an, ez fahîrî sekreterê wê sendîqê bûm, li Edenê. Piştî sala 1978 an ez malî sekreterê wê sendîqê, bi resmî hatim hilbijartinê. Heta 12 ê îlonê min ew kar û barê xwe yê sendîqê domand.

Heta sala 1977 an ez sempatîzanê rêxistinê neke Tırka bûm, yanê min di nav rêxistinê Tırkan da kar dikir. Sala 1977 an di meha Gulanê de ez ji nav rêxistina Tırkan veqetîyam û min di nav rêxistineke Kurdî de cîyê xwe girt. Di navbera 1977 an heta 1983 an de heft caran yan bi navê rexistina kurdî, yan bi navê sendîqê yan jî, ji bo meselên kurdayetiyê hatim girtin û ketim zîndanê. Di sala 1983 an, meha hezîranê de ji karê xwe hatim avêtin. Wexta ku ez ji kar hatim avêtin, ez di zîdana qezaya Edenê de bûm.

Di meha 11 an de ez ji zîndanê derketim û min mala xwe bar kir, ez revîyam çûm welatê xwe Sewregê. Di sala 1984 an de cûnta faşîst daweyeke din li ser min vekir û nêzikî dused navê endamên sendîqê ji min hatin xwestin. Ji Edenê Awûqatê min, ji min re xeberek şand, got; “doza te giran e, ji xwe re bireve.” Ji bo vê ez mecbûr mam, xwe veşêrim, yan jî ji welêt birevim. Demekê min xwe li gundê weşart. Sala 1986 an ez mecbûr mam, ji Sewregê reviyam Sûriyê. Piştre ji Sûriyê hatim Swedê û niha li Swedê dijîm.

Li min biborin, ez navê xwe yê rastî nikarim binivîsim.

Niha li Swedê ez kursekî zeneatê dixwînim.

□ *Ji kengê ye ku tu bi kurdî dinivîsî, te heta niha çi nivîsine û kengê? Berhemên te li ku weşiyane?*

□□ Bi saya heval Malmîsanîj, sala 1987 an ez teşvîqî nivîsandina kurdî, bi zaravayê dimilî bûm. Sala 1987 an min dest bi nivîsan-

dina kurdî kir. Ez karim bibêjim ku ne ji Malmîsanîj bûya, ez nedibûm nivîskar. Bi teşvîq û alîkariya Malmîsanîj, min nivîsandina xwe bi rê xist û domand.

Wexta ku ji welatê xwe derketim, min qet bi kurmançî nedizanibû. Li Swedê min hewl da xwe û kurmançî jî fêr bûm. Niha kurmançî hem dixwînim û hem jî dinivîsim. Hê di gramatika min de kêmasî hene, lê ez dê hêdî hêdî rast bikim.

Di nav eşîra min de ne xwendevan, ne nivîskar û ne jî şoreşger hebûn. Lê min pîrên wan kirin şoreşger. Em bi xwe gundî ne. Min ev nivîsa xwe bi dimilî nenivîsand ku heval bizanin mirov hewl bide xwe, fêrî hemû tiştî dibe. Ji bo wî min nivîsa xwe bi zaravayê kurmançî nivîsand.

Sala 1988 an, bi navê “*Na Xumxuma*” kitêbeke min bi zaravayê dimilî derket. Malmîsanîj vê kitêba min redakte kir. Berê min bi tirkî helbest û çîrok dinivîsandin.

Niha min bi zaravayê dimilî *Sfîyabend û Xecê* nivîsandiye. Lê belê, ew hîna redakte nebûye û nehatiye çapkirin. Eger heval alîkariya min bikin ew ê were çapkirin û ez ê hîn tiştan binivîsinim.

Di destê min de gelek dokumanên kurd û Kurdistanê hene. Min nêzikî bîst, sih helbest nivîsandine. Çar-pênc helbestên min bi zaravayê kurmançî hatine nivîsandin û yên din jî bi dimilî ne. Ez bi taybetî tiştê gelerî û kulturî dinivîsînim. Nivîsên ku heta îro min nivîsandine hemû malê gelê me ne. Ez nikarim wan bikim malê xwe. Lazim e her nivîskar jî wisan bike û tiştê gelerî neke malê xwe.

Niha bo *Sfîyabend û Xecê*, bi qasî kitêbekî dokumant di destê min de heye. Yek ji wan Ahmed Begê Kurdan e û yek jî Huseynê Dêmez e û gelek jî çîrokên gelerî ne.

Tenê daxwazeke min heye, hevalê nivîskar, xwendevan û xwedî rojnaman alîkariya min bikin, ez ê nivîsandinên xwe bi zaravayê dimilî bidomînim. Eger em bixwazin dimilî peşve biçe. Eger alîkarî nebe, ez nikarim nivîsên xwe çap bikim û nivîsên min dê di mala min de birizin. Rîcayeke min ya din heye, eger hevalê xwendevan di kitêba min de, yan jî nivîsên min de kêmasîyan tespît bikin û ji min re bişînin, ez ê gelek kêfxweş bim.

□ *Rewşa edebiyata kurdî ya nûjen çawani e? Pêşketin, dijarî û asteng çi ne? Meriv divê çi bike?*

□□ Li gor dîtina min edebiyata kurdî gelek gavên mezin ji bo peşvaçûyîne avêtîye. Lê belê ew tîr nakin. Ziman û edebiyat wekî bahrê ye, tu çiqas biçî ew jî vêqas fireh di-be. Kes nikane ne serî û ne jî dawiyê bibîne. Pêwîst e ku mirov hewl bide xwe û li ser ziman xebatekî bi rêk û pêk bidomîne. Ji edebiyata me kurdan re gelek xebat û fedekarî pêwîst e. Mirov hewl bide xwe, li ser bixebite, li gelê xwe, li dorderiyê xwe bipirse û roj bi roj edebiyata xwe, bi rê de û pêşve bi-be. Lêkolîn û li zaneyan pirsîn gelek muhîm e. Gelek tişt hene, gelek peyv hene nivîskarên me, yan jî me xwendevanan nebihistine

û ne jî em dizanin. Lê insanên me yên kevn dizanin û tê bîra wan. Em ji nav gel wan tiştan kom bikin û binivîsin hingê edebiyata me dê gav bi gav pêşve biçe.

Ez dixwazim nivîskarên kurmanç, soran, dimilî û goran werin cem hev û bi hev re li ser ziman xebatekî bi rêk û pêk bikin, tiştê xerîb ji nav zimanê me derxînin û di kîjan zaravî de ya rast heye, wê peyvê di şûnê xî û yan jî bi kar bînin.

Ez bawer im, edebiyata me dê gelek zengîn û dewlemend be û gelek peşve here. Wê çaxê di nav me de kolektîvê çêbe, dijmin dê nikare me ji hev veqetîne û cûda bike. Em wisan nekin, em nikarin peyvên xerîb ji nav zimanê xwe derxin, rakin û zimanê xwe rast bikin û dijitiya navbera xwe ji holê hildin.

Em hemû rind zanin ku heta do edebiyata me, kultura me li ser dijmin dihate gotin û hesibandin. Lê belê îro ne wisan e. Edebiyatê riya xwe xistîye ber xwe, bi xebat û fedekarî li ser riya xwe bimeşe. Yek meseleke din heye, çawan dimilî hewl didin xwe û fêrî zaravayên din dibin, lazim e ew jî (yên din) hewl bidin xwe û xwe fêrî dimilî bikin. Em bi dimilî tiştan derdixin, lê mixabin pîr hindik tîr firotin. Ji bo ku nifusa dimilîyan pîr zêde nîne, yan jî xwendevan pîr hindik in. Hevalên xwendevan nekin, kes nikare ji bin wî barî rabe. Lê bes ne tenê dimilî wisan e, zaravayên din jî di vê rewşê de ne. Wexta ku ez nû hatim Swedê, hevalên kurmanç yan jî soran bi min kenîyan û gotin “*tu çawan kurdî û bi kurdî nizanî?*” Lê ez fêr bûm.

□ *Tu niha bi çi mijûl î, li ser çi dixebitî, plan û programên te yên rojê bê çi ne?*

□□ Ez niha li ser zaravayê dimilî dixebitim, ji bo ku zimanê xwe peşve bibim û tiştên ku nayên bîra min, yan jî ez nizanim, kom bikim û binivîsim. Ez nêzikî 16 sal ji welatê xwe dûr jiyam, ev 3 sal in jî li Swed dijîm. Ji bo vê, gelek tişt û gelek peyv nayên bîra min. Ez dixwazim li gor quwet û qudreta xwe xebata xwe bidomînim.

Eger wexta min ya vala hebe, ez dê wê wextê xwe bidim xebata xwe. Eger îmkânên min hebin ez dê ji gelê xwe bipirsim û ji wan gelek tiştan fêr bibim. Peyvên ku nayên bîra min, yan jî nizanim, ez dê bipirsim, wan kom bikim û binivîsinim. Plan û programên min ên rojê qet belî nabin. Lê belê, ez wexta xwe ya vala nakûjim. Çiqas ji destê min were, ez dê wexta xwe bidim zimanê xwe, kultura xwe, edetên xwe û li ser wan binivîsim.

Bawer bikin, wext zêr e, carekê ji destê mirov biçê, car din paşve nayê. Li welêt wexta me hebû, lê belê me hewl nedida xwe, yan jî em li ser nedifikirin. Îro wê gelek ji me re lazim be.

Silavên biratî û dostanî dişînim hemû hevalan û hemû xwendevanan re.

Mehmed Uzun

Ahmed Qerani

Foto: ANK Arşiv

“EZ ÎŞQA WELATÎ JI E. XANÎ FÊR BÛME”

□ Em dixazin wekî huzan-
vanekî(*) kurd, tu xwe bi
xwendevanên Kurdistan
Pressê bidî nasîn.

□□ Hejarekî welatdagîrki-
rî û zirbeher ji mafên jînê
me. Sîh û çar biharên reş û
bê gul ji emrê min bûrîne û
hêsta esîrê tarîtiyê me. Lê
ez dixebitim û min çav her li
rêka dilên we û azadiyê
ye...

□ Te kengî dest bi nivîsîna
hozane kiriye û bo çî te hêla
hozaniyê hebijartiye?

□□ Huzan hevgiyana min

e, piştî nasîna wê min xwe
naskirîye. Her tiştekî despê-
ka xwe heyê û jîna min ji evê
dîdarê dest pê dike û neşare-
za me ji dût û dirêjiya deli-
vên berî hingî...

Lay layên dayika min,
dengê cunîyê bersifka me,
şiliqên pêlên cûka berderê
mala me, dartûya hewşa me,
befra çiyayên me... awazên
sitrana min in. Û sitrana
min di jînê da “huzan” e.

Digel baranê, tivengê,
rundikan, dukêlê, bilûrê,
evînê... distrêm. Ez disti-
rêm û pir bi hevî me, ber

awazên sitrana min xatûna
azadiyê ji burca xem u kova-
nan bihête derê... û hindî zi-
man huzanê bêjît û dil bini-
vîsît mîna ewan zêr u cilka-
ne yên narîn pê dihête
xemilandin û çewa ew tedar-
ek dibête danan û di nav
buxçikekê da dihête pêçan,
wesa hozan dihête nivîsîn û
di nav pertûkan da dihête
helgirtin û yekem pertûka
min kiriye buxçik “Cûkek ji
rûbarê evîna min” bû, li sa-
la 1978’ê.

□ Kîjan hozanvanê kurd
kar (tesîr) li te kiriye û ji hu-

zanvanên nû bi dîtina te kî
serkeftîr e?

□□ Yê di nav zistana kar u
kiryarên qenc u jiyana rind
û mal û maldariyên dirust
da bijît, naçare û neşê ne-
hête ber agirdanê hozana
kurdî û li civata Hemedanî,
Cizîrî, Xanî, Hacî û Nalî...
nerûnîte xarê.

Û li vêre Cizîrî nişa min
daye çewa min hûn bivên û
ez îşqa welatî ji Ehmedê Xa-
nî fêr bûme. Dem dibûrin û
hemû tişt pîr û kal dibin, ho-
zan nebît, hindî navsal biçît
her cihêl dibe... evê hûn na-

bînin!? Coşa agirdanê huzana
me çenda xweş e û ev pe-
lên nû darmilên kê ne? Pis-
yara zêrevanên agirî biken
“Rexnegiran”.

□ Hebûna te wek Pêşmer-
geyekî di nav şoreşa Kurdis-
tanê da, çî tesîr li hûzana
(şîra) te kiriye?

□□ Jîn xûndingeh e, mirov
tê da fêr dibe, mezin di-
be...zarûkayeti, şagirti, pi-
şeyî, qunaxên hûbuna refta-
ra dirusta mirûvayetiye bûn
li nik min û heta niha deng-
vedana xemên min hozan
e... belê “zîndan” û
“Pêşmer-
gayetî” du xûndingehên dû
yên ferbûnê ne ku min dîtîn,
ya yekê xwe niqukirin di nav
deryaya zolmê, ya duyê xwe
niqukirin di nav deryaya
xweyeyîyê da.

Berî çar-pênc salan min
gutarek li ser “Şengistên
xweyeyîyê li def huzanvanên
kurd” di guvarekê da belav
kiribû. Belê ku encama
ewan hizrên tiyurî di pirak-
tîka rojaneya pêşmergayeti-
yê da xuya bûn... di nav pê-
lên berxwedanê da, min
peyvên ture, hestên yaxîbû-
yî, kêmasiyên kure, nas
kirin..

Min zanî hevbendiya zîne
di navbera hespî û swarî da
çî ye!?! Hevbendiya husînê
di navbera xencerê û birînê
de çî ye!?! Û zêdetir hindî
min pêkê şirîniya serkefti-
nan tam kiriye û fincanê ta-
latiya revînê fir kiriye, li evê
xûndingehê, ez û umêdên
xwe niziktir bûn, û ez û çî-
yayên xwe mezintir bûn, ez
û hevalînya milletan têkhel
bûn. Di evî sengerî da ras-
tewxu bersîngê dujminan
singeyê bûm. Û li vêre me-
safe di navbera bêlayan û la-
yengîriyê niye.. Çu dav di
navbera xebat u sewdakari-
yê da nîne û di navbera man
û nemanê da peyvên ture û
gulleyên har biryarê
diden...

□ Egera peydabûna hozana
serbest çî ye û vî rengê hoza-
nê çî taybetiyên xwe hene?

□□ Hozan mîna her tiştekî
zîndû, di werarka berde-
wam da ye û beref pêş di-
çe... û her tiştekî nû sexle-
tên qencên kevin bi xwe ve
dihelgirtî di gel pêdawîstên
ferên çaxê xwe. Lewma ho-
zana her milletekî dîroka
xwe heyê û li dût çaxên dî-
rokê qunax peyda bûne û
her qunaxê taybetmendiyên
xwe hene. Derbareyî hoza-
na kurdî çaxekê dirêj di nav
dîwarên mizgeftan û kuç û
dîwanên Axa û Beg û Şêxan
da maye û pesna ewan kiri-
ye, yan di qewareyên tесе-
wîfa paqij u îşqa pîroz da ji-
yaye (ji bilî car û bar dengê
hejarekî derkeftiye û tiştekî
bi durhêla xwe gotiye.) û

eve bi qunaxa kilasîkiyê
dihête navkirin..her çende
ew xwîndingehên edebîyên
li rojavayê peyda bûn û qu-
naxên pêşveçona edebî di-
yar kirîn. Nemaze kilasîki-
yet paş Rumanisîyet..li ser
edeba kurdî nahête hevcut-
kirin. Çunku weku hinek
zanayên kurd mîna Enwer
Mayî li ewê bawerê ne ku
hozana kurdî di Rumanisye-
tê dest pê kiriye û paş berev
Kilasîkiyê hatiye..

Belê di gel pêşveçona jînê
û alozbûna tertîfên şarista-
niyê û berfirehbûna tayên
edebî, hozana kurdî jî bazi-
ne û gixên kevn şikandin û
hinek sexletên rewa bo pey-
dabûna hozana serbest rê
xweş kirin:

a- Çaxa huzana kevin li dût
eruzên erebî dihatê vehan-
din. Hozana serbest ew ba-
zine û gîxe şikandin û li dût
saza hizra kurdî hate dariş-
tin û awayê sitrana kurdî ki-
re desturê vehandinê. Dema
dibêjin hozana serbest
(Azad) raman jê ew e, êdî
naverok nabîte qurbanî di-
rûşm û ruxsaran, belku rux-
sar û vehandin li dût pêşkef-
tina aşop û hizran dihête
gurîn...

b- Çaxa hemû alên jînê û
bîrurayên kumelgehê her di
qalibê huzanê da dihatine
darştin. Hozana serbest ji
tayên edebî cuda bûye u pi-
tir berfireh bûye û mil bi mil
di gel gutar û çîruk û kurte-
çîruk û ruman û şanone-
yê diçe. Û ji bilî vavêrkirina
hizrvaniyê. Ew jî bûye çend
perçe mîna hozana nû ewa
dibêjinê “Pexşane hozan”
ku xwe bi çû destûr û yasa-
yên vehandinê ve girenadet
ji bilî xestî û hicêz kirina bîr
û hestên nazik, û kûr û dûri-
ya ramanan vedigirtî.. Li
vêre debit hozana serbest û
hozana nû têkhel nekeyîn û
agadar bin ku hinek derên
dîn tiştê nûtir peyda bûye
mîna hozana elektirunî û
hozana kunkirîti ku belê
hêsta di gel hozana kurdî da
aşna nebûne.

c- Hozana serbest ji rûdan
û mergesatên milletî dût na-
keve. Lewra li dût remziye-
teke nazik û armancber ri-
yalîzma sosyalîstî û şorişva-
nî li ser destê serwerên wê
Qedrî Can, Goran geş bû-
ye. Û heta niha ev rêbaz e ku
xwe bi qunaxa huzana kur-
dîya hevçerx dizanît. Her
çende hinek şûnpên suriya-
liyet û wicudiyetê lê xuya
dibin.

d- Niha em di gel pêşvebi-
rina rewrewa cihaneyî ne.
Hozan yekîş kiryarên me
yên hevpişk e, di gel miro-
van û dihête wergêran bo zi-
manên di û ewa dihête wer-
gêran kakil e, naverok e û
forma hizrvaniyê ye. Ne ku
ruxsar û geşbûna ser ve.

Ehmed QERANÎ

Hosa hozana serbest yan hozana nû dibîte helgira aşopa kurdî bo gelên din û ev e jî taybetmendîyeka dî ya wê ye...

□ Tu hozana kurdiya nû di dema îro de çewa dibînî?

□□ Eger mebesta te hozana nû bît, hêştaya sava ye û mîna hozana serbest (weku me berî niha diyar kir) neşiyaye li ser pê n xwe birawestît û hesta kurde-wariyê bi xwe ve bihelgîrît. Eger mebesta te hozana kurdiya hervçerxe be, niha em li wê bawerê ne, hemû bizav û şîyanên me kurdan di sexmeratî rizgarbûnê da bin. Heta bikarîn bi serbilindî wekheviya milletan bihelbijêrîn... û eger bizav û şîyanên evro jî edeb û hunerê dest pê diken... û huzana hevçerx aşopeka gehî peyda kiriye û bûye xelesa pêkve girêdanê di navbera rastîyên nepen û rastîyên diyar û aşkira da. Û dîsan ew bûye egera dariştina bîrûbawerên serekî û hizrên taybetîyên rêbaza me... û heta sirême u kartêkîrînê wî ge-hîştîne rêvebirina rêzanî û pêşreviya çînayetî. Hosa hozana hevçerx rolê xwe dîtîye li vecemandina şengîstên şaristaniyeta me di furneka taybeta xumaliya berhev bo dan û sitandinê li gel milletên dî da. Û gelek caran ew pêşeng bûye bo tevaya bizav û karû hizrên mirovê kurd... belê debît ava têhnatiya wê, pêti-viya kêmasiya wê ji bîra me neçît ku "Rexne" ye. Û bi durî û nebûna "Rexne" yê gelek rastî u efirandin di zikmak da dimînin...

□ Me divê kak Qerenî bide xuya kirin, kanê heta niha çi berhem hene, yên çapkîrî û neçapkîrî? Û kî ji wan berhemên bi dîtina wî serkeftîtir e?

□□ Min baxçeke bê serûber heye, belê ew li ber dilê min gelek ezîz e, mîna çavê xwe diparêzim.

Ew darên hatîne berî, berhemên min ên çapkîrî ne:

1- Çar kumele hozan... (Cukek ji rûbarê evîna min li sala 1978'ê) Man 1982 Tulita 1986

Şurişa evîne maza evîni-ya şurişan 1989

2- Pirta yekê ji zincîreyeka folklorî bi navê Kanî 1984

3- Çen gotar û vekolîn û hozan di rojname û guvarên kurdî da û ez ewî mafî nadame xwe ku ew berhemên negehiştîne xelkî pêşwest bihijmêrim. Berhemên min bersivên min in di ezmana min da li nav mergesatên jînê. Ew dengê min in weku jarekî kurd di nav zîndana mezina hindur u xerîbiya girana derve da... Hemîşe berhemê du-

mahiye pêş çavên min ji hemûyan ciwantir e, û digel hindê ez dilbendê ewî berhemî me yê ku hêştaya nehatiye nivîsîn.

□ Wekî em dizanîn te hozana dastanî (melhemî) jî nivîsiye, aya eger çî bû te destê xwe havêtiye vî tayê huzanê jî?

□□ Çewa pir ji dil min Kurdistan xwe divê, wesa bendewarê hozanême... û eger hozan pêçewanekirina avrîyekê ye, hestekê ye (li dûf têrman û dîtineka taybeta kesane), ew hest yan avirî di nav çend wêneyên ciwan û rind dihêne derbirîn. Pa eger babetekê awêteyê pir hest û avirî û alizî û dûr û dirêj nebe, dê çewa di nav xirarên hozanê da hêne helgirtin? Ew dergehî ku bi kililên ewan hest û avrîyan hêne vekirin, seretaya huneriya hozanê li vêre dest pê dike û aşnayetî di gel tayekê hozanê bi tinê, her weku tu biçye welatekî û ji belefîrxanê zêdetir nebînî, lewma hozanê tam û tertîf û selîqe ji çîruk û dastan û efsaneyan wergirtiye, "her weku ewan wêneyên ciwan û hestên nazîk ji huzanê wergirtine" û efrandinên nû peyda bûne... Çaxa min vîyay şoreşekê di nav evîniya du dildaran da hel bikem ... min teşîk û rîşên xwe helgirtin û tevnê efsaneyeka kevin bi davên dastaneka rind, çîrokeka dirêj xwe kire bendên hozanekê û mîna kavîrekê kehîyê zomake revendûkên kurdan hate ber destên min û yarî û henek di gel hestên min kirin û tevnê min bi dûmahî hat û hozana "Xec û Mistefa" mîna darsêveka Berwariyan di nav baxê hozanên min da xemla xwe veda...

□ Di egera hovitiya faşîstan da, li ser Kurdistanê, zor hozanvan û nivîsevanên kurd neçar bûne mişext bibin û li welatên biyanî bijîn, ku heta welê hatiye li vê dawîyê navê edeba kurdiyê mişext ji peyda dibe, erê bi dîtina te erkê van rewşên bîrê mişext çî ye? Û vê edeba mişext çawa dibînî?

□□ Pêş du salan, di gotareka rexnegirîyê da, ez naçar bûm bidirêjî li ser xala helwîstên torevan bira-westim. Li bîra min e û hêştaya ewê bawerîyê me, torevan -merama min torevanên kurd in- min kiribûne du giro, du cûn:

1- Giruyê xudanê doza pîroz û helwîst paqij û rêbaz bê gerd... Peyvên wan, dengên wan, rengên wan, tev efrandin û huneriya wan gulle bin di sengerê berxwedanê û rûranbaziya jînê da. Dilên dujmin û xûnmêjen milleti pê biêşit. Urganê evê giroyê di peyva "Kîme ez" da cemyaye

û peyama xwe pê ve xuya diken.

2- Giruyê xweperist û helwîstfiroş û yarê gavê ji ber biçûktirîn bayê tundiye hewar dike "Çi bikem ez" û li her derê ev nimune û mîna ke hene. Û li vêre ez li gel te me ku em behsa giruya "Kîme ez" bike-yin. Nemaze ew ên neçar bûn rêka mişextbûnê girtî, geriyan, li dûf cihê peyva azad lê bihête gotin û jîna serbilind lê hebe... Sede-han sal e dujminê kurdan bizavê diken zimanê kurdî (mezintirîn sexletî netewayetî) ji nav biben, lê neşîyayine. Çaxa bizava xwe tundtir kirî û bi renekê hovetîtir dest avête pelamarên xwe li ser Kurdistanê, xuragirtin bi hêztir lêhat û li peyva kurdî pitir belav bû û aşnatir lêhat li hemû qurnetên din... li Ewropayê, Emrikayê, Îstiralya, Asyaya rojhelat, Şurewî...

Û edebê kurdî yê mişext cihê xwe girt û mezînya wî ya edebî di radeya bi cihî-nana erkê wê da xuya dibe. Ew jî pênasîn û aşnayetî di navbera edebiyatên kurdî û biyanî da û pêçewane û ew meram û ûmêdên di kawdanên sextên navxwe da nehêne kirin li wêre bi-hêne terav kirin. Û bizav û dilsujîya nivîsevanên kurdên mişext zimanê me ji ablaqedanê derçoye. Ew zimanê zêdetir bîst milyon pê diaxivin û her salê sedehan pertûk pê dihêne nivîsîn, dehan guvar û rojnameyên heyvane û heyamê derdikevin û her du ta edebê hindur û edebê mişext bûne du şaperên kutira aş-tiya welatê me. Û peyva rasteqîne û şoreşvan çavên wê ne.

Bibûrin... peyvên bazarê dularî, kirîna maçên tamsarên vîyana şevên sar, li derveyî kivana sohbeta me ne...

□ Ji bilî hozanê tu bi çî babetên dî ve mijul dibî?

□□ Kar û edeb, du kenarên rûbarê jîna min in, hozan pir e û her karwerekê dî, mijulayeka dî, arezuyeka dî ya edebî û hunerî û zanistî ji sexmeratî mukimkirina situnên vê "pir" e ne. Heta komkirin û berhevkirina têkistên folklorî bo çespendina resenayetiye ne, ku jêderêkê here giring e bo hozanê...

□ Te çî axiftin hene ji bo wan gencên taze dest didene nivîsîna hozanê?

□□ Berepêşîn behre, zanayriyeka berfireh, vecûna dîrokên edebiyatên biyanî û xumal, şarezayî di vehandina huzanê da li barên hunerî û hizirvaniyê, helwîst, ûmêdên mezin, xemeka mezin... situnên serekî ne bo peyda kirina

taqîkirneka nuya huzanê.

Çewa nêçîrvanekî xwe berhev dike bo nêçîrekê, bêtî kesekî jê re bibêje "were vê henê pezkûvî-yek", rûne xarê, tivenga xwe danê ser kevrî û sitêr-kê bigire û gulleyekî bihêvê... û çewa dilberek xwe berhev dike bo dagîrkirna dilekî bêtî kesekî jê ra bibêje "lawekî hêja li filan derê heye û hûn du perçên sêvekê ne" debît wesa hozanvan xwe berhev ket û huşyar bît, hozana xwe bi-vehînit, bêtî, ji kesekî ra bibêje "çewa binivîsim?" û dumahiye her taqîkirnek rûbarek e û rêka xwe digirît û diçît, belê ya giring ew e ku dê gehte kê deryayê û li vêre îltizam û helwîst û meram aşkira dibin...

□ Li dawîyê te çî diyarî heye ji bo xwendevanên Kurdistan Press'ê?

□□ Silav û maç û ev du perçe hozan:

**Guhdar Alîxanî
Rizgar Kêsteyî**

* Li Kurdistanê Iraqê, li navçeyên Behdînanê, gelek kes ji şîr re "hozan" û ji şair re jî "hozanvan" dibêjin. Herwekî ku gelek kesên din, li gelek navçeyên welêt jêre "helbest" û "helbestvan" dibêjin.

Min Divêtin

Min nevētin...

Nejadê min agir bîtin
Car xwe bikujim, car we bisujim

Min nevētin...

Nejadê min befir bîtin
Ber hetavê biheliyên û binê behran
Xwe veşêrim

Min nevētin...

Nejadê min bayek bîtin
Car xwe dîn kem, ber asmanan bikeme girî
Car buf keme pelên xûna wîjdanmirî

Min nevētin...

Nejadê min darek bîtin
Car bêm birîn
Bo zordanan gupale bim
Car bêm hoşin
bo xatunên sûreşevan dêr gulek bim

Min divêtin...

û her wekî wesa bûye
Nejadê min
Axek bîtin û lê rawestim serbilind

Ehmed QERANÎ

Hozan: Semaya peyvan e li guvenda mergesatan.
Ebdulla Pêşew: Kutira Kurdistanê ya bêhêlîn.

Pêşmerge: Minaka zîndûya kakila kesayetiya mirovê yaxî bûyî.

Şoreş: Ciwantirîn gemî beref, xweştirîn bender.

Cigerxwîn: çevenga peyva rasteqîne di bizava rizgarîxwaza Kurd da.

Şivan Perwer: Hêstirên çavên me didizît û li nav dilên me dinivît.

Edebiyata Şoreşvan: Nivîsîna dîroka hest û nestên berxwedanê.

Huzanvan: Rêvîngê evrazê xeman, beref asoya umêdan.

Ehmed QERANÎ

ZINCÎRA NIVÎSKARÊN KURD

1- Şêrko Bêkes; hejmar 70 (16)

2- Îhsan Aksoy; hejmar 72 (18)

3- Osman Sebrî; hejmar 74 (20)

4- Kurdo Husên; hejmar 75 (21)

Min hemû divên

Çavên te ... yar
Du şîpalên yek kanî bin
Yek seyrana şarên me be
Yek meydana şerên me be
Min her du divên

Destên te ... yar
Du ketên yak terazû bin
Yek vîyana welatî be
Yek neviyana wê
Min her du divên

Pêçên te ... yar
Du gemî bin
Yek şîrîniya biharê be
Yek talatiya hewarê be
Min her du divên

Girya te ... yar
Du firmêskên yek kuyan bin
Yek sitêra azadiyê be
Yek gulleyê bergiriyê be
Min her du divên
Peyvên te jî
Hindî meşka hîvîyan bikên
Yan sitiran pê ve bizên
Min hemû divên

Ehmed QERANÎ

DOZA KURDISTAN

Zinar SILOPİ

BÖLÜM • 34 •

Otuzüçüncü bölüm Sayı 74; Sayfa 17'de

Üye olacak kişiler Komela'nın programına sadık kalacaklarına dair aşağıda gösterilen maddeler üzerine yemin ediyorlardı:

- 1- Kürt milletine asla ihanet etmeyeceğim
- 2- Kürt otonomi idaresi için çalışacağım
- 3- Komela'nın sırlarını muhafaza edeceğim
- 4- Bütün hayatım boyunca Komela'nın üyesi olarak kalacağım
- 5- Bütün Kürtleri kardeş ve hemşeri bileceğim, Komela'nın izni olmadıkça hiç bir cemiyete girmeyeceğim.

Komela Jiyaneweyî Kurd, Mehabat'ta altı ay içinde etrafına yüz kadar üye topladıysa da, bu üyeler hücre usulü ile cemiyete kaydedildiklerinden, ancak üç veya dördü birbirini tanıyabiliyordu. Bütün üyelerin isimleri yalnız birkaç kişi tarafından biliniyordu. Komela Jiyaneweyî Kurd; bu isimde bir de gazete yayınlamaktaydı.

Yabancı nüfuz ve etkisinden uzak ulusalcı, ilerici, bir Kürt cemiyeti olan Komela'nın teşkil edildiği Mehabat kasabasının Sovyetlerin işgali altında bulunan bölgeye yakınlığı hesabıyla, Sovyetler, Komela'nın oluşumundan Mehabat'ta geli-

şen bu milli hareketten, kolaylıkla haber aldığından, Sovyet ajanları Kürtlerle ilgilenmeye başladılar. İlk günlerde Komela, şair Hejar, Mehmed Bami, Rehman Zübeyhi'den oluşan bir heyet tarafından idare edilmekte idi. Sovyet askeri arasında bulunan Siyamendof, Caferof, Abdulahof gibi Kürt subayların da bu husustaki ilgi ve hizmetleri şükranla layıktır.

1942 senesinden itibaren (Komela) bir taraftan Mehabat'tan kuzeye, Sovyet işgali altında bulunan Kürt arazisine, diğer taraftan güneyde Sakız şehrine kadar genişlemeyi başarmıştı. Bir çok Kürt aşiret reisi ve bir çok kişi Komela'ya katıldıklarından, oldukça kuvvetlenen Komela, Güney Kürdistan'da bulunan Hîva (Hevî-Umut) cemiyeti ile anlaşıp, işbirliği yapmak üzere Güney Kürdistan'a bir heyet gönderdi. Bundan başka İran, Türkiye, Irak hudutlarının birleştiği -*Daladpor*- dağında Türkiye, İran ve Irak'tan gelen Kürt temsilcileri bir toplantı yaptılar. Bu toplantıda, İran Kürtlerini Mehabatlı Osman Kadri, Irak Kürtlerini Zino köyünden Şeyh Abdullah, Türkiye Kürtlerini Kadı Seyit Abdulvahap temsil ediyordu. Bu zevat *Ramanî Sê Sinor* adı ile bir ittifakname imzaladılar. Bu ittifaka göre, değişik bölgelerde bulunan Kürtler biri birlerine mal ve canla yardım etmeyi taahhüt ediyorlardı.

1945 senesinde Kürt temsilcilerinin Baku'de Sovyet temsilcisi Cafer Bakirof'u ziyaretlerinde, Cafer Bakirof'un Kürtlerin Azerbeycan Cumhuriyeti'ne bağlanması teklifini, Kürtlerin kabul etmemesi üzerine, ayrı bir Kürt hükümeti oluşturulmasına karar verildi. Bakirof, Kürtlere bir jest olsun diye, Sovyetler mevcut oldukça Kürtler milli haklarına kavuşacaklarından emin olabilirler demişti. Bakirof, mevcut Komela Jiyaneweyî Kurd Cemiyeti isminin pek pratik olmadığını söyleyerek, bu ismin "*Kürt Demokrat Partisi*" ismiyle değiştirilmesinin daha uygun olacağını tavsiye etti. Bir kaç ay sonra 25 Temmuz 1945'de Kadı Muhammed ve Komela'nın önde gelen altmış üyesi "*Sovyet Kültür Merkezi*" tarafından Mehabat'ın geniş meydanında bir toplantıya davet edildiler. Bu toplantıda Bakirof'un tavsiyesi üzerine, *Komela Jiyaneweyî Kurd* ismi yerine, *Kürt Demokrat Partisi* isminin kabulü ile aşağıdaki şekilde bir program düzenlendi:

- 1- Mehabat Kürt Hükümeti kendi başına hareket edecek;
- 2- Kürt dili resmi olarak eğitim, öğretim ve hükümet dairelerinde kullanılacak;
- 3- Derhal yerel bir meclis seçilecek;
- 4- Bütün hükümet memuriyetlerine Kürtler tayin edilecek;
- 5- Tahsil edilen gelirler Kürdistan'da sarfedilecek;
- 6- Kürt Demokrat Partisi Azerbeycan halkı ve azınlıklarla dostluk ve kardeşlik kurulmasına çalışacak;
- 7- Parti, normal seviyenin yükselmesine, genel sağlığa, ekonomik durumun iyileştirilmesine, ticaret, ziraat ve eğitimin ilerlemesine çalışacak.

22 Aralık 1946 tarihinde toplanan Genel Yönetim Kurulu, Kürt milli hükümeti Cumhurbaşkanlığına ve Genel Ordu Kumandanlığı'na tek aday olan Demokrat Parti Başkanı Kadı Muhammed'i seçti. Cumhurbaşkanı Kadı Muhammed'in teklifi üzerine, Hacı Baba Şeyh'in başkanlığı altında isimleri aşağıda gösterilen zevattan oluşan bir Bakanlar Kurulu teşkil edildi:

Başbakan: Hacı Baba Şeyh
Savunma Bakanı: Mehmed Hüseyin Seyfi Kadı
Posta ve Telgraf Bakanı: Kerim Ahmedî
Kültür Bakanı: Menaf Kerimî
İçişleri Bakanı: Mehmed Emin Mueynî
Dışişleri ve Müşavere Bakanı: Hacı Rahman İlhanzade
Ulaştırma Bakanı: İsmail İlhanzade
Ekonomî Bakanı: Hacı Mustafa Davudî
Ticaret Bakanı: Ahmet İlahî

Tarım Bakanı: Mahmud Velizade
Çalışma Bakanı: Halil Hüsrevî
Propaganda Bakanı: Sıddık Haydari
Adalet Bakanı: Molla Hüseyin Mecidî
Sağlık Bakanı: Seyit Mehmed Eyyubî

Cumhuriyet hükümeti, 1919 senesinde, İstanbul'da kurulmuş olan *Kürt Teşkilatı İçtimaiye Cemiyeti* tarafından kabul ve ilan edilen Kürdistan bayrağının beyaz kısmının ortasında bulunan güneşin iki tarafına birer buğday başağı ve arka tarafında bir dağ resmi ile bir çam ağacı resmi ekleyerek, üstüne çember şeklinde -*Devletî Cumhuriyeti Kurdistan*- yazılı bayrağı Mehabat Cumhuriyeti bayrağı olarak kabul etti. Bir sene kadar devam eden Kürt milli hükümeti, bu kısa müddet zarfında Kürt milleti yararına bir çok işler gördü. Kürt dili hükümet dairelerinde resmi dil olarak kullanıldı. Bine yakın Kürt çocuğu okullarda kendi ana dilleri ile okuyorlardı. Birçok kitap ve dergi çıkarıldı. Bir Kürt tiyatrosu kuruldu. Kürt kadınları ilk olarak kendi memleketlerinde siyasi ve kültürel hayata katıldı. Acem ve Azerbeycan memurları yerine Kürt memurları tayin edildi. Milis kuvvetleri ve milli kuvvetler zabitanı, İran hükümeti polis ve ordu zabitanının yerini tuttu. Kürt demokrat hükümetinin en büyük başarısı Kürt milletini özgürlüğüne kavuşturmasıydı. Milli his ve duyguların kalplerde uyandırdığı sevincin tezahüratını yaşamak amacıyla her perşembe okul tatilinde okul binasına çekilen Cumhuriyet bayrağının dalgalandırılması ve öğrencilerden birinin bayrağı hitaben duygularını dile getirmesi, kural haline gelmişti. 1946 yılı 22 Ekim günü Kız Okulu öğrencilerinden İşret Azmi, aşağıdaki konuşmayı kürçe olarak yaptı:

Mahabat Rojnameye Kurdistan

Hejmar 9

Xanimên Muhterem hemsinifên min ê delal, guh bidin da ez ji we re li ser ala me ya muqeddes çend pîrsa bibêjim:

Ey Ala Kurdistanê sê rengîn ey nişana bilindmayîna te, amadeyên, rijandina xwîna xwe, em pîr ciwan, heya giyan di me da bimîne, amadeyên da nehêlin tu bêyî xar.

Ey Mehabat! Kabeya serfiraziya hemî Kurdan! Gava ez ala xwe li ser te hilgirtî dibînim, hêvîya bilindbûna 15 milyon Kurd tîr ber çavê min û çîqas bextiyar dibim, ezê te hêlgirim u li ser hemû çîyayên bilind bigerinim, sitrana azadiya te bibêjim. Tu li vir li ser me Pêl dibî, lê birayên me Kurdên Tirkîyê bi şaiya te, dîtina te ne pardarin, tu li vir bi bilindbûna xwe me bextiyar dikî, lê Kurdên Suriye û Iraqê jî dîtina te û şiklê te yê sipehî mehmûr in, rengê te yê sor şahid e ku tu bi xwîna Kurdan hatiye hêlgirtin, rengê te î nişana dîlpakiya Kurda ye, rengê te î kesê jî delîla ciwaniya axa Kurdistanê ye. Ey quwweta azadî; li dinyayê, tu quwwet nîne da bikare te wunda bike, ji ber ku 15 milyon Kurd ji bo parastina te hazir in, bi bilindbûna te çavên îstîmar (kolonyalist) kor bûne.

Ey ala muqeddes!! Ez sond dixwim ku di rojên xwe yê diwarî, ezê te biparêzim, eger destê min hate birrîn, ezê bi destê din te hildim, eger ew jî bê birrîn, ezê bi diranê xwe te bilind kim, eger ez yekcar nemam tu hingê bi selamet û serfiraz bî ala min."

Bu konuşmanın türkçeye tercümesi

Muhterem hanımlar! Sınıf arkadaşlarım! Sizlere mukaddes bayrağımız hakkında söyleyeceğim sözlere dikkat etmenizi rica ederim:

Ey üç renkli Kürdistan bayrağı! Ey Kürtlerin yüksekliğinin nişanı! Biz, Kürt milleti senin gölgen altında, senin yükseklerde bulunmanı muhafaza için kanımızı akıtmaya hazırız. Bizler, gençlerimiz ve yaşlılarımız hayatta bulundukça senin bulunduğun yükselikten indirilmene razı olmayacağız. Ey Mahabat! Ey bütün Kürtlerin başarısına kabe olan mukaddes memleket! Bayrağımızın senin üzerinde dalgalandığını gördükçe 15 milyon Kürdün yükselmesi gözümün önüne geliyor. Seni omuzumda taşıyarak yüksek dalgalar üzerinde kurtuluş marşını söyleyerek dolaşırken, ne kadar mesut olacağım. Sen burada başımızın üzerinde dalgalanıyorsun. Türkiye'deki Kürt kardeşlerimiz bu mutluluğu tadmak zevkinden mahrumdur. Sen burada başımızın üstünde yükseklerde dalgalanarak bizleri bahtiyar ediyorsun, ama ne yazık ki, Suriye ve Irak Kürtleri senin güzel rengini görmekten mahrumdurlar. Senin kırmızı rengin Kürtlerin kanının akıtılması ile yükseldiğine tanıklık ediyor. Senin beyaz rengin, Kürtlerin gönüllerinin temizliğinin delilidir. Senin yeşil rengin, Kürdistan toprağının bakir ve kıymetli olduğunu gösterir. Ey esareten kurtuluş azminin timsali! Dünya'da hiç bir kuvvet yoktur ki, seni yok etmek kudretinde olsun. 15 milyon Kürt seni muhafaza için kanının son damlasını akıtmaya hazırdır. Senin yükseklerde dalgalanman sömürgeci devletlerin gözlerini kör edecektir.

Ey mukaddes bayrak! Yemin ediyorum ki, dar gününde ben seni muhafaza edeceğim. Eğer bir elim kesilirse diğer elimle seni yükselteceğim. Eğer o da kesilirse dişlerimle seni yükseklerde tutacağım. Eğer ben büsbütün kalmazsam o vakit sen selamette yükseklerde ol. Benim kıymetli bayrağım.

Kürdistan Gazetesi, Sayı: 9

Devam edecek

Mehabad Kürt Cumhuriyeti Hükümeti üyeleri. Ortada Cumhurbaşkanı Kadı Muhammed, solunda Kadri Cemil Paşa (Doza Kürdistan S.201)

NAMUSLU OLANLAR EN AZ NAMUSUZLAR KADAR CÜRETKAR OLMALIDIRLAR

Diyarbakır

HAPİSHANE RAPORU -II-

MİLİTARİST BASKI VE TERÖR KARŞISINDA DİYARBAKIR ZINDANLARI

• İÇİNDEKİLER

6. Bölüm / B- Diyarbakır zindanlarında tutuklunun koşuş dışı ilişkileri. Uygulamalar ve belli olaylarla değerlendirilmesi • a-Temizlik ve çalışma • b-Havalandırma • c-Kantin ve çayocağı • d-Hamam ve çamaşırhane • e-Görüşler ve avukat görüşmesi • f-Revir, hastahane ve ilaç • g-Mahkeme ve gidiş-geliş • h-Mektup ve tebligatlar • i-Soruşturma • j-Dayak • Bu bölümde sonuç olarak // 7. Bölüm/ C-Tecritler, buradaki uygulamalar • • "Koşuş" içi ve dışı günlük yaşam, özel olaylar ve uygulamalar • a-Genel olarak • aa-35. Tecrit hücreleri • bb-37. Tecrit hücreleri • b-Tecritlerde günlük yaşam • aa-Sabahtan akşama süren içerdeki yaşam • bb-Temizlik ve angarya • c-Ölüm orucu ve gelişmeler • d-Bazı belirlenmeler • aa-M. Zana'nın belirlenmeleri • bb-Ö. Çetin "Günah çıkarıyor" • cc-Son gelişmeler ve N. Büyükkaya'nın durumu • e-Dayak ve işkence • aa-Zincirle asma ve dayak • bb-Cirdan yedirme olayı • dd-Cop sokma ve intihar olayları • f-Hayvanlar alemi • g-PKK'lilerle ilişkilerimiz • h- Haberleşme • i-Dağıtım ve yeni düzenlemeler • j-M. Elma ile görüşme ve İ. Kaypakaya'nın 1971 dönemi durumu üzerine değerlendirme • Bu bölümde sonuç olarak // 8. Bölüm / • Diyarbakır cezaevinde yönetim birimleri, uygulanan işkence ve ceza yöntemleri.. • Türkiye'deki diğer cezaevleri ile kısa bir karşılaştırma. • A-Cezaevi yönetim birimleri ve özellikleri • a-Adli müşavir • b-Cezaevi müdürü • c-İç-güvenlik amiri • d-Blok subayları • e-Doktor ve psikolog • f-Blok çavuşları ve gardiyanlar • g-Koşuş sorumluları • B-Çelişki yaratma ve yanıltma • C-Cezaevindeki işkence ve cezaların sistematiği • a-Psikolojik işkenceler • b-Maddi işkenceler • c-Cezalar • Bu bölümde sonuç olarak // D-Kuzey Kürdistan'da bazı Türk cezaevleri ve Türkiye'nin bazı bölgelerindeki cezaevlerinin Diyarbakır cezaevi ile karşılaştırılması ve değerlendirilmesi • a-Erzurum cezaevleri • bb-Erzincan cezaevleri • cc-Elazığ cezaevleri • dd-Gaziantep cezaevleri • b-Genel olarak Türkiye'deki cezaevlerinin durumu • c-Türkiye'nin bazı büyük merkezlerindeki cezaevleri • Diyarbakır Sıkıyönetim 2 Nolu Cezaevinin karşılaştırılması • aa-Ankara cezaevleri • bb-İzmir cezaevleri • cc-Adana-Mersin cezaevleri • dd-İstanbul cezaevleri • d-Diyarbakır 2 Nolu Askeri Cezaevi ile karşılaştırmaya somut örnek: Metris Askeri Cezaevi • aa-Metris'in yapısı • bb-Metris'te günlük yaşam • cc-Metris'te tutuklular arası ve tutuklu-idare ilişkisi • dd-Metris cezaevi "Konseyi" ve yeni dönem • ee-Metris cezaevi ile ilgili genel bir değerlendirme ve somut tespitler • e-Diyarbakır 2 Nolu Askeri Cezaevi'nde açık ve somut farklı uygulamalar yapılmıştır. • Bu bölümde sonuç olarak // 2. Cilde EK: Parti Bildirisi — Bir işkencecinin sonu üzerine —

I. Cildi, ikinci baskısını yapan ve hemen tükenen Diyarbakır HAPİSHANE RAPORU'nun II. Cildi de çıktı. Avrupa dağıtımı Komal Yayınevi tarafından yapılan Hapishane Raporu aşağıdaki adresten temin edilebilir...

Diyarbakır HAPİSHANE RAPORU; 335 sayfa; Rızgari Basın-Yayın Merkezi Yayınları;
İsteme Adresi: Post Box 105, 4019 Basel-SCHWEIZ

KASETEK NU

ŞERİN

6

• ROMANEK NÛ •

Navnîşana xwestinê:
Orfeus Bokförlag, Vanadisv. 18, 2tr.
113 46 Stockholm - Sweden

• KISA ÖYKÜLER •

Lokman Polat

BARBAR KASIRGASI

Heviya Gel Yayınları

İsteme Adresi:
Box 34055
100 26 Stockholm - Sweden

• PIRTÛKEK NÛ •

Şêx Eskerî
IQDÊ DURFAM

Navnîşana xwestinê:
APEC-TRYCK FÖRLAG
Post Box 3318
S 163 03 SPANGA - SWEDEN

KURDISTAN PRESS
rojnameya 15 rojîn 15 günlük gazete

Kurdî - Tirkî
Kürtçe - Türkçe
Rojnameya 15 rojîn • 15 günlük gazete
Hejmar - Sayı: 77 (23)
17 November • Teşrîn 1989

Berpirsiyarê Giştî
Genel yayın yönetmeni
Orhan KOTAN, 08 - 29 50 56
Berpirsiyarê Aligir
Yardımcı yönetmen
Çetin ÇEKO, 08 - 29 83 32
Adress: Box 7080, 17207 Sundbyberg
Büro: Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf: [46] 8-29 83 32
Telex: 131 42 ANK S
Telefax: 08-29 50 56
Bankgiro: 343-5559
Postgiro: 2 65 33-0

Çapxane • Baskı;
Tidnings Tryckarna på Åland AB

- ☐ Nivîsarên ku tèn şandin li xwedî-yan venagerin
- ☐ Gönderilen yazılar iade edilmez
- ☐ Redaksiyon dikare nivîsarên ku ji rûpelên xwendavanan û Serbest Kürsî re tèn şandin, li gor düzêna rûpelan, kurtir bike.
- ☐ Serbest Kürsî ve Okuyucu Sayfası için gelen yazılar, özüne dokunulmadan sayfa düzenine göre redaksiyon tarafından kısaltılabilir
- ☐ Eger xwedîyên nivîsarên kurdî tîştekî taybetî nebêjin, redaksiyon dikare, li gor standardên zimanê kurdî, guhertinên pewist çêke

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Orhan KOTAN, 08-295056
Redaktion sekreterare
Çetin ÇEKO, 08-298332

Postadress: Box 7080, 17207 Sundbyberg
Besökadress: Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf: [46] 8 - 29 83 32
Telex: 131 42 ANK S
Telefax: 08 - 29 50 56
Bankgiro: 343 - 5559
Postgiro: 2 65 33 - 0
Tryckeri: Tidnings Tryckarna på Åland AB

ISSN 0283 — 4898

KURDISTAN PRESS
rojnameya 15 rojîn 15 günlük gazete

Kurdisk Turkisk Tidning
Utkommer varannan vecka
Nummer: 77 (23)
17 November • Teşrîn 1989

ABONE

☐ 3 Mehî • 3 Aylık ☐ 6 Mehî • 6 Aylık ☐ Salek • Yıllık
60 SEK- 15 DM 120 SEK—30 DM 200 SEK—60 DM

Tarih / Dîrok.....

NAV / PAŞNAV
İSİM / SOYİSİM

NAVÎŞAN
ADRES

WELAT / ÜLKE

Hûn dikarin heqê abonetî li ser hesaba GILALA AB Postgiro 26533-0 Stockholm razînin û sûreteke jê ji Box 7080, 172 07 Sundbyberg-Sweden re bi qarta abone rêkin.

Abone ücretini GILALA AB PG; 26533-0 Stockholm kontosuna yatırarak, bir kopyasını Box 7080,172 07 Sundbyberg-Sweden adresine abone kartıyla birlikte postalayarak abone olunabilir.

Şeva Piştgiriye

19 ÇILE 1990

Folketshus
Stockholm

17⁰⁰

Beşdarî Kampanya
Piştgiriye bibin

Dayanişma
Kampanyasına katıl

19 OCAK 1990

Dayanişma Gececi

İSVİÇRE VE HOLLAN DADAN SONRA

Kurdistan Press Federal Almanya'da
GENEL DAĞITIMDA

PIŞTI SWISRA U HOLLANDA, NIHA JI

Kurdistan Press li Elmanya Federal
DI BELAŦKIRINA GIŞTÎ DE

23 BAHNHOF

Bielefeld

Ahlen

Neubeckau

Soest

Detmold

Lippstadt

Rheda

Oelde

Witten

Salzflen

Solingen

Meppen

Kuakenbrück

Lingen

Granau

Hannover

Osnabrück

Dortmund

Gütersloh

Bonn

Frankfurt

Hamburg

Lübeck